משנה · ראשונים · ברטנורא · סדר נשים

ברטנורא על משנה סוטה

רבנו עובדיה מברטנורא [הרע"ב]

ספריית אור ברסלב · or-breslev.co.il

ברטנורא על משנה סוטה

רבנו עובדיה מברטנורא [הרע"ב]

מקור הטקסט: ספריא · רישיון: לפי המהדורה: נחלת הכלל או Creative Commons

התכנים שלפניכם נאספו, מוינו, סוננו ונערכו בעמל רב ובמסירות על ידי צוות פרויקט 'אוצריא' (otzaria.org).

לקריאה באתר, עם המפרשים והמקורות ליד כל שורה: https://or-breslev.co.il/library/ברטנורא-על-משנה-סוטה/
הקובץ נוצר ב־21 בנובמבר 2026 מגרסה v39-202611200317 של הספרייה.

תוכן העניינים

פרק א 5
משנה א 5
משנה ב 5
משנה ג 5
משנה ד 6
משנה ה 6
משנה ו 7
משנה ז 7
משנה ח 7
משנה ט 8
פרק ב 8
משנה א 8
משנה ב 9
משנה ג 9
משנה ד 9
משנה ה 10
משנה ו 10
פרק ג 10
משנה א 10
משנה ב 11
משנה ג 11
משנה ד 11
משנה ה 12
משנה ו 12
משנה ז 13
משנה ח 13
פרק ד 14
משנה א 14
משנה ב 14
משנה ג 14
משנה ד 15
משנה ה 15
פרק ה 16
משנה א 16
משנה ב 16
משנה ג 16
משנה ד 17
משנה ה 17
פרק ו 17
משנה א 17
משנה ב 17
משנה ג 18
משנה ד 18
פרק ז 18
משנה א 18
משנה ב 19
משנה ג 19
משנה ד 19
משנה ה 19
משנה ו 20
משנה ז 20
משנה ח 21
פרק ח 22
משנה א 22
משנה ב 22
משנה ג 22
משנה ד 22
משנה ה 22
משנה ו 23
משנה ז 23
פרק ט 23
משנה א 23

משנה ב 24
משנה ג 24
משנה ד 24
משנה ה 25
משנה ו 25
משנה ז 25
משנה ח 25
משנה ט 25
משנה י 26
משנה יא 26
משנה יב 26
משנה יג 27
משנה יד 27
משנה טו 27

פרק א

משנה א

הַמְקַנֵּא לְאִשְׁתּוֹ. אַף עַל גַּב דְּהַמְקַנֵּא מַשְׁמַע דְּיֵעָבֵד אֵין לְכַתְּחִלָּה לֹא, הַהֲלָכָה הִיא שֶׁחַיָּב אָדָם לְקַנְאוֹת לְאִשְׁתּוֹ אִם הִיא צְרִיכָה לְכָךְ. וּלְקַמָּן מְפָרֵשׁ כֵּיצַד מְקַנְּאִין:

מְקַנֵּא לָהּ עַל פִּי שְׁנַיִם. אִם בָּא לְהַשְׁקוֹתָהּ מֵי הַמָּרִים, צָרִיךְ לְהָבִיא שְׁנֵי עֵדִים וְלוֹמַר לָהּ בְּפָנֵיהֶם אַל תִּסְתְּרִי עִם אִישׁ פְּלוֹנִי. וְאִם לֹא קִנֵּא לָהּ בִּפְנֵי שְׁנַיִם, אֵינָהּ נֶאֱסֶרֶת עָלָיו בְּסֹתֶר זוֹ וְאֵינוֹ מַשְׁקֶה אוֹתָהּ:

עַל פִּי עֵד אֶחָד אוֹ עַל פִּי עַצְמוֹ. אֲפִלּוּ אֵין עֵדִים שֶׁנִּסְתְּרָה אֶלָּא עֵד אֶחָד, אוֹ הוּא עַצְמוֹ אוֹמֵר רְאִיתִיהָ שֶׁנִּסְתְּרָה אַחַר שֶׁקִּנֵּאתִי לָהּ, נֶאֱסֶרֶת בְּסֹתֶר זוֹ עַד שֶׁתִּשְׁתֶּה, שֶׁסְּתִירָתָהּ אוֹסֶרְתָּהּ עָלָיו מִסָּפֵק:

רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ אוֹמֵר כו'. צָרִיךְ שְׁנֵי עֵדִים אַף לִסְתִירָה. וַהֲלָכָה כְּרַבִּי יְהוֹשֻׁעַ. וְאַף עַל פִּי כֵן אָמְרִינַן בַּגְּמָרָא דְּבַזְמַן הַזֶּה לֹא לֵימָא אֱינִישׁ לְבֵיתֵיהּ אֶפְלוּ בֵּינוֹ לְבֵינָהּ אַל תִּסְתְּרִי עִם אִישׁ פְּלוֹנִי, שֶׁיֵּשׁ לְחוּשׁ לִדְבְרֵי רַבִּי יוֹסֵי בְּרַבִּי יְהוּדָה דְּאָמַר מְקַנֵּא אָדָם לְאִשְׁתּוֹ עַל פִּי עֵד אֶחָד אוֹ עַל פִּי עַצְמוֹ, וְאִם נִסְתְּרָה אַחַר שֶׁקִּנֵּא לָהּ בֵּינוֹ לְבֵינָהּ, נֶאֱסָרָה עָלָיו אִסּוּר עוֹלָם בַּזְּמַן הַזֶּה שֶׁאֵין שָׁם מֵי הַמָּרִים:

משנה ב

כֵּיצַד הוּא מְקַנֵּא לָהּ אָמַר לָהּ בִּפְנֵי שְׁנַיִם אַל תְּדַבְּרִי עִם אִישׁ פְּלוֹנִי כו'. בַּגְּמָרָא מְפָרֵשׁ לְמַתְנִיתִין הָכִי, אָמַר לָהּ בִּפְנֵי שְׁנַיִם אַל תְּדַבְּרִי וְדִבְּרָה, אַל תְּדַבְּרִי וְנִסְתְּרָה, וְלֹא כְּלוּם הוּא וְאֵינָהּ אֲסוּרָה לֹא לְבַעְלָהּ וְלֹא לַתְּרוּמָה. אָמַר לָהּ אַל תִּסְתְּרִי וְדִבְּרָה עִמּוֹ שֶׁלֹּא בַּסֵּתֶר, עֲדַיִן מֻתֶּרֶת לְבַעְלָהּ וּמֻתֶּרֶת לֶאֱכֹל בִּתְרוּמָה אִם אֵשֶׁת כֹּהֵן הִיא: נִכְנְסָה עִמּוֹ לְבֵית הַסֵּתֶר וְשָׁהֲתָה עִמּוֹ כְּדֵי טֻמְאָה אֲסוּרָה לְבֵיתָהּ וַאֲסוּרָה לֶאֱכֹל בִּתְרוּמָה. וְשִׁעוּר כְּדֵי טֻמְאָה, כְּדֵי לִצְלוֹת בֵּיצַת תַּרְנְגֹלֶת וּלְגָמְעָהּ:

וְאִם מֵת חוֹלָצֶת וְלֹא מִתְיַבֶּמֶת. וְאִם מֵת בַּעְלָהּ קוֹדֶם שֶׁיִּשְׁקֶנָּה, חוֹלֶצֶת וְלֹא מִתְיַבֶּמֶת. דִּכְתִיב בְּאִשָּׁה שֶׁמְּצָא בָּהּ עֶרְוַת דָּבָר (דברים כד) וְיָצְאָה מִבֵּיתוֹ וְהָלְכָה וְהָיְתָה לְאִישׁ אַחֵר, וְדָרְשִׁינַן לְאִישׁ אַחֵר וְלֹא לַיָּבָם. וְאַף עַל פִּי כֵן אֵינָהּ מֻתֶּרֶת לְזָר בְּלֹא חֲלִיצָה, שֶׁכְּשֵׁם שֶׁאִם הָיָה בַּעְלָהּ חַי לֹא הָיְתָה מֻתֶּרֶת בְּלֹא גֵּט, כָּךְ אֵינָהּ מֻתֶּרֶת מִן הַיָּבָם בְּלֹא חֲלִיצָה:

משנה ג

וְאֵלּוּ אֲסוּרוֹת לֶאֱכֹל בִּתְרוּמָה. לְעוֹלָם. וַאֲפִלּוּ הִיא בַּת כֹּהֵן. וְאֵלּוּ שְׁאָר סוֹטוֹת אֵינָן אֲסוּרוֹת אֶלָּא עַד שֶׁיִּשְׁתּוּ וְיִמָּצְאוּ טְהוֹרוֹת:

וְשָׁבְאוּ עֲדִים שֶׁהִיא טְמֵאָה. וַאֲפִלּוּ לְאַחַר שֶׁשְּׁתָתָה וְלֹא בָּדְקוּהָ הַמַּיִם, אֲסוּרָה אִסּוּר עוֹלָם. לְפִי שֶׁאֵין הַמַּיִם בּוֹדְקִים בְּאִשָּׁה שֶׁיֵּשׁ בָּהּ עֵדִים שֶׁנִּטְמֵאת, שֶׁנֶּאֱמַר (במדבר ה) וְנִסְתְּרָה וְהִיא נִטְמָאָה וְעֵד אֵין בָּהּ, דְּלֵיכָא דְיָדַע בָּהּ הוּא שֶׁהַמַּיִם בּוֹדְקִים, אֲבָל אִיכָּא דְיָדַע בָּהּ, אֲפִלּוּ הָעֵדִים הֵם בִּמְדִינַת הַיָּם, אֵין הַמַּיִם בּוֹדְקִים:

וְשָׁבַעְלָהּ בָּא עָלֶיהָ בַּדֶּרֶךְ. דְּשׁוּב אֵין הַמַּיִם בּוֹדְקִים אוֹתָהּ, דִּכְתִיב (במדבר ה) וְנָקָה הָאִישׁ מֵעָוֹן, בִּזְמַן שֶׁהָאִישׁ מְנֻקֶּה מֵעָוֹן, שֶׁלֹּא בָּא עָלֶיהָ לְאַחַר סְתִירָה, אָז וְהָאִשָּׁה הַהִיא תִּשָּׂא אֶת עֲוֹנָהּ. אֵין הָאִישׁ מְנֻקֶּה מֵעָוֹן, אֵין הַמַּיִם בּוֹדְקִים אֶת אִשְׁתּוֹ:

שְׁנֵי תַלְמִידֵי חֲכָמִים. שֶׁיֵּדְעוּ לְהַתְרוֹת בּוֹ:

רַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר בַּעְלָהּ נֶאֱמָן עָלֶיהָ. אִם הַבַּעַל נֶאֱמָן עַל אִשְׁתּוֹ בְּאִסּוּר חָמוּר שֶׁל נִדָּה, לֹא יְהֵא נֶאֱמָן בְּאִסּוּר קַל שֶׁל לָאו גְּרִידָא. וְטַעֲמַיְהוּ דְּרַבָּנָן, מִתּוֹךְ שֶׁאִסּוּר קַל הוּא, תַּקִּיף עֲלֵיהּ יִצְרֵיהּ. וְאֵין הֲלָכָה כְּרַבִּי יְהוּדָה:

משנה ד

הָיוּ מַעֲלִין אוֹתָהּ לְבֵית דִּין הַגָּדוֹל. דִּכְתִיב בְּסוֹטָה (שם) וְעָשָׂה לָהּ הַכֹּהֵן אֶת כָּל הַתּוֹרָה הַזֹּאת, וּכְתִיב הָתָם (דברים יז) עַל פִּי הַתּוֹרָה אֲשֶׁר יוֹרוּךָ, מַה לְהַלָּן בְּבֵית דִּין הַגָּדוֹל אַף כָּאן בְּבֵית דִּין הַגָּדוֹל:

וּמְאַיְמִין עָלֶיהָ. כְּדֵי שֶׁתּוֹדֶה:

הָרְבֵּה יְלָדוֹת עוֹשָׂה. וְגוֹרֵם לְיַלְּדָה שֶׁתָּבֹא לִידֵי קִלְקוּל:

דְּבָרִים שֶׁאֵינָן כְּדַאי לְשׁוֹמְעָן. שֶׁאֵינָהּ רְאוּיָה לִשְׁמֹעַ אוֹתָן הַדְּבָרִים שֶׁאוֹמְרִים לְפָנֶיהָ מִמַּעֲשֶׂיהָן שֶׁל צַדִּיקִים, כְּגוֹן יְהוּדָה הוֹדָה וְלֹא בוֹשׁ בְּמַעֲשֶׂה תָּמָר, רְאוּבֵן הוֹדָה וְלֹא בוֹשׁ בְּמַעֲשֶׂה בִּלְהָה:

משנה ה

שׁוֹבֶרֶת כְּתֻבָּתָהּ. כּוֹתֶבֶת שׁוֹבֵר עַל כְּתֻבָּתָהּ, זָנִיתִי וְאִבַּדְתִּי כְּתֻבָּתִי, כְּדֵי שֶׁלֹּא תּוּכַל לַחְזֹר וְלִתְבַּע כְּתֻבָּתָהּ מִמֶּנּוּ. וּבְמָקוֹם שֶׁאֵין כּוֹתְבִין כְּתֻבָּה אֶלָּא סוֹמְכִין עַל תְּנַאי בֵּית דִּין הוּא שֶׁכּוֹתֶבֶת שׁוֹבֵר, אֲבָל בְּמָקוֹם שֶׁכּוֹתְבִים כְּתֻבָּה, מְקָרַעַת כְּתֻבָּתָהּ וְאֵינָהּ כּוֹתֶבֶת שׁוֹבֵר:

מַעֲלִין אוֹתָהּ לְשַׁעַר הַמִּזְרָח. מַעֲלִין וּמוֹרִידִין אוֹתָהּ כְּדֵי לְיַגְּעָהּ, אוּלַי תִּטָּרֵף דַּעְתָּהּ וְתוֹדֶה:

שַׁעַל פֶּתַח שַׁעַר נִקָּנוֹר. אָדָם שֶׁשָּׁמוֹ נִקָּנוֹר שֶׁהֵבִיא דְּלָתוֹת לְאוֹתוֹ פֶּתַח מֵאֶלְכְּסַנְדְּרִיָּא שֶׁל מִצְרַיִם וְנַעֲשׂוּ לוֹ נִסִּים וְנִקְרָא שַׁעַר נִקָּנוֹר עַל שְׁמוֹ כִּדְאָמְרִינַן בְּיוֹמָא [דף לח]:

שֶׁשָּׁם מַשְׁקִין אֶת הַסּוֹטוֹת. דִּבְעִינַן לִפְנֵי ה':

וּמְטַהֲרִין אֶת הַיּוֹלְדוֹת. כְּדֵי שֶׁיַּעַמְדוּ עַל גַּבֵּי קָרְבָּנָן. וְהוּא הַדִּין זָבִין וְזָבוֹת הַטְּעוּנִים קָרְבָּן:

וּמְטַהֲרִין אֶת הַמְּצֹרָעִים. כִּדְכְתִיב (ויקרא יד) וְהֶעֱמִיד הַכֹּהֵן הַמְטַהֵר וְכוּ' לִפְנֵי ה':

אוֹחֵז בִּבְגָדֶיהָ. בְּבֵית הַצַּוָּאר שֶׁלָּהֶן:

אִם נִקְרְעוּ. אֵינוֹ חוֹשֵׁשׁ, וְאִם נִפְרְמוּ אֵינוֹ חוֹשֵׁשׁ. פְּרִימָה גְּדוֹלָה מִקְרִיעָה, שֶׁנִּקְרָע לִקְרָעִים הַרְבֵּה. לָשׁוֹן אַחֵר, פְּרִימָה מִן הַצְּדָדִין קְרִיעָה בָּאֹרֶךְ:

עַד שֶׁמְּגַלֶּה אֶת לִבָּהּ. דִּכְתִיב (במדבר ה) וּפָרַע אֶת רֹאשׁ הָאִשָּׁה, אֵין לִי אֶלָּא רֹאשָׁהּ, גּוּפָהּ מִנַּיִן, תַּלְמוּד לוֹמַר הָאִשָּׁה, אִם כֵּן מַה תַּלְמוּד לוֹמַר אֶת רֹאשׁ, מְלַמֵּד שֶׁסּוֹתֵר אֶת שְׂעָרָהּ:

רַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר כו'. שֶׁמָּא תֵּצֵא זַכָּאָה וְיִתְגָּרוּ בָּהּ פִּרְחֵי כְהֻנָּה שֶׁרָאוּ לִבָּהּ נָאֶה וְשַׂעֲרָהּ נָאֶה. וְאֵין הֲלָכָה כְּרַבִּי יְהוּדָה:

משנה ו

הָיְתָה מִתְכַּסָּה בִּלְבָנִים מְכַסָּהּ בִּשְׁחוֹרִים. וְאִם הָיוּ שְׁחוֹרִים יָפִין לָהּ, מְכַסָּהּ בִּבְגָדִים מְכֹעָרִים:

קַטְלִיּוֹת. עֲנָקִים שֶׁמְּשִׁימִים סְבִיב הַצַּוָּאר. וּמִפְּנֵי שֶׁהָאִשָּׁה חוֹנֶקֶת עַצְמָהּ בָּהֶם כְּדֵי שֶׁתֵּרָאֶה בַּעֲלַת בָּשָׂר נִקְרָאִים קַטְלִיּוֹת:

נָזְמִים וְטַבָּעוֹת מַעֲבִירִים מִמָּנָּה. מְפֹרָשׁ בַּגְּמָרָא דִּלְאֹ תֵּימָא שֶׁיְּנִיחוּ לָהּ הַנְּזָמִים וְהַטַּבָּעוֹת אַחַר שֶׁקָּרְעוּ בְּגָדֶיהָ וְגָלוּ אֶת לִבָּהּ, שֶׁזֶּה יוֹתֵר גְּנַאי לָהּ, כְּמוֹ שֶׁגְּנַאי יוֹתֵר לְאָדָם עָרוּם שֶׁיֵּילֵךְ בְּמִנְעָלִים בְּרַגְלָיו מִלֵּילֵךְ יָחֵף, קָא מַשְׁמַע לָן דְּלֹא:

חֻבָּל מִצְרִי. מְפֹרָשׁ בַּיְרוּשַׁלְמִי, לְפִי שֶׁעָשְׂתָה מַעֲשֶׂה מִצְרַיִם. וְאִם אֵין חֻבָּל מִצְרִי מֵבִיא שְׁאָר חֲבָלִים:

וְקוֹשְׁרוֹ לְמַעְלָה מִדַּדֶּיהָ. שֶׁלֹּא יִפָּלוּ בְּגָדֶיהָ וְתִשָּׁאֵר עֲרוּמָה:

וְכָל הָרוֹצֶה לִרְאוֹת בָּא לִרְאוֹת. וְדַוְקָא בַּאֲנָשִׁים רְשׁוּת וְאֵינוֹ חוֹבָה. אֲבָל בְּנָשִׁים, חוֹבָה עַל כָּל הַנָּשִׁים הַמְצוּיוֹת שָׁם לָבֹא וְלִרְאוֹת, כְּדִכְתִיב וְנִסְּרוּ כָּל הַנָּשִׁים:

וְכָל הַנָּשִׁים מֻתָּרוֹת לִרְאוֹתָהּ. חַיָּבִין לִרְאוֹתָהּ. הָכִי מְפֹרָשׁ לַהּ בַּגְּמָרָא:

משנה ז

הַמָּקוֹם נִוּולָהּ. שֶׁמְּגַלֶּה כֹּהֵן אֶת רֹאשָׁהּ וְסוֹתֵר אֶת שַׂעֲרָהּ וְקוֹרֵעַ אֶת בְּגָדֶיהָ:

הִיא גִּלְּתָה אֶת עַצְמָהּ. יָשְׁבָה בְּפָרְשַׂת דְּרָכִים וְגִלְּתָה עַצְמָהּ לַנּוֹאֵף:

הַמָּקוֹם גִּלָּה עָלֶיהָ. שֶׁכֹּהֵן מַעֲמִידָהּ עַל שַׁעַר נִקָּנוֹר וּמַרְאֶה קְלוֹנָהּ לַכֹּל:

בַּיֵּרֶךְ הִתְחִילָה בָּעֲבֵרָה תְּחִלָּה. בְּדֶרֶךְ תַּשְׁמִישׁ הַיֵּרֶךְ נֶהֱנָה תְּחִלָּה בְּקֶרוּב בָּשָׂר:

וּשְׁאָר כָּל הַגּוּף לֹא פָלַט. שְׁאָר אֲבָרֵי גּוּפָהּ אֵינָם פּוֹלְטִים מִן הַחֹלִי, וְאַף עַל פִּי שֶׁלֹּא הֻזְכְּרוּ בַּמִּקְרָא אֶלָּא בֶּטֶן וְיָרֵךְ:

משנה ח

לוֹנְבִיוֹת. חֲנִיתוֹת:

לֵב אָבִיו. אָמַר לוֹ אַבְשָׁלוֹם לְאָבִיו, כְּתֹב לִי שֶׁיֵּלְכוּ עִמִּי שְׁנַיִם אִישׁ שֶׁאֶבְחַר מִכָּל יִשְׂרָאֵל, כָּתַב לוֹ. וְהָיָה מַרְאֶה חוֹתָמוֹ שֶׁל אָבִיו לִשְׁנַיִם, וְהוֹלְכִים אַחֲרָיו, לִשְׁנַיִם אֲחֵרִים וְהוֹלְכִים אַחֲרָיו, עַד שֶׁכִּנֵּס מָאתַיִם אִישׁ, כֻּלָּן רָאשֵׁי סַנְהֶדְרָאוֹת. הֲרֵי שֶׁגָּנַב לֵב אָבִיו וְלֵב בֵּית דִּין. וְלֵב כָּל יִשְׂרָאֵל, דִּכְתִיב וַיְגַנֵּב אַבְשָׁלוֹם אֶת לֵב אַנְשֵׁי יִשְׂרָאֵל:

משנה ט

וְכֵן לְעִנְיַן הַטּוֹבָה. נוֹתְנִים לוֹ לְאָדָם שְׂכַר מֵעֵין הַטּוֹבָה שֶׁעָשָׂה. וּמֵיהוּ יוֹתֵר מִמַּה שֶּׁעָשָׂה מִשְׁתַּלֵּם, דְּמִדָּה טוֹבָה מְרֻבָּה בְּתַשְׁלוּמִין מִמִּדַּת פֻּרְעָנוּת:

פרק ב

משנה א

הָיָה מֵבִיא. הַבַּעַל:

אֶת מִנְחָתָהּ. כְּדִכְתִיב (במדבר ה) וְהֵבִיא אֶת קָרְבָּנָהּ:

בִּכְפִיפָה מִצְרִית. סַל עָשׂוּי מִצּוּרֵי הַדֶּקֶל מִן (הרך) [וְזָרְדִים] הַגְּדֵלִים סְבִיבוֹת הַדֶּקֶל:

כְּדֵי לְיַגְּעָהּ. שֶׁתּוֹדֶה וְלֹא יִמָּחֶה הַשֵּׁם עַל הַמַּיִם. וּלְמַאן דְּאָמַר שֶׁבִּתְחִלָּה הָיָה מַשְׁקֶה אוֹתָהּ וְאַחַר כָּךְ מֵבִיא מִנְחָתָהּ, אַף עַל פִּי שֶׁנִּמְחַק הַשֵּׁם, מְיַגְּעָהּ כְּדֵי שֶׁתּוֹדֶה וְלֹא תָּמוּת מִיתָה מְנֻוֶּלֶת, שֶׁאַף עַל פִּי שֶׁנִּמְחֶקֶת הַמִּגְלָה אִם אָמְרָה טְמֵאָה אֲנִי אֵינָהּ שׁוֹתָהּ:

תְּחִלָּתָן וְסוֹפָן בִּכְלִי שָׁרֵת. לָאו בִּכְלִי שָׁרֵת מַמָּשׁ קָאָמַר, שֶׁאֵין אָדָם מֵבִיא מִנְחָתוֹ מִתּוֹךְ בֵּיתוֹ בִּכְלִי שָׁרֵת, אֶלָּא בִּקְלָתוֹת שֶׁל כֶּסֶף וְשֶׁל זָהָב שֶׁהֵם רְאוּיִים לִכְלֵי שָׁרֵת:

וְזוֹ בִּכְפִיפָה מִצְרִית. שֶׁאֵין רָאוּי לַעֲשׂוֹת מִמֶּנָּה כְּלִי שָׁרֵת, דְּדָמֵי לְהַקְרִיבֵהוּ נָא לְפֶחָתֶךָ (מלאכי א):

כָּל הַמִּנְחוֹת טְעוּנוֹת שֶׁמֶן וּלְבֹנָה. בַּגְּמָרָא פָּרִיךְ, וְהָא אֵיכָּא מִנְחַת חוֹטֵא דִּכְתִיב בָּהּ (ויקרא ה) לֹא יָשִׂים עָלֶיהָ שֶׁמֶן וְלֹא יִתֵּן עָלֶיהָ לְבֹנָה. וְכֵן הָא דְּתָנִינַן כָּל הַמִּנְחוֹת בָּאוֹת חִטִּים, קִשָּׂה, דְּהָא מִנְחַת הָעֹמֶר בָּאָה מִן הַשְּׂעֹרִים. וּמְתָרֵץ בַּגְּמָרָא לֹא תִתְנֵי מִלְּתָא בְּאַנְפֵּי נַפְשֵׁיהּ אֶלָּא כְּרַךְ וְתָנֵי, וְהָכִי קָאָמַר, כָּל הַמִּנְחוֹת טְעוּנוֹת שֶׁמֶן וּלְבֹנָה, וְאוֹתָן שֶׁאֵינָם טְעוּנוֹת שֶׁמֶן וּלְבֹנָה בָּאוֹת מִן הַחִטִּין וּבָאוֹת סֹלֶת. מִנְחַת חוֹטֵא אַף עַל פִּי שֶׁאֵינָהּ טְעוּנָה שֶׁמֶן וּלְבֹנָה בָּאָה חִטִּין וּבָאָה סֹלֶת. מִנְחַת הָעֹמֶר אַף עַל פִּי שֶׁבָּאָה מִן הַשְּׂעֹרִין טְעוּנָה שֶׁמֶן וּלְבֹנָה:

וּבָאָה גֶּרֶשׁ. וְזוֹ אֵינָהּ טְעוּנָה שֶׁמֶן וּלְבֹנָה וּבָאָה מִן הַשְּׂעֹרִים וּבָאָה קֻמָּח:

גֶּרֶשׁ. מְבֹרָר וּמְנֻקֶּה בִּשְׁלֹשׁ עֶשְׂרֵה נְפָה כְּעֵין סֹלֶת בַּחִטִּים:

קֻמָּח. הַכֹּל מְעֹרָב כְּמוֹ שֶׁנִּטְחַן:

משנה ב

הָיָה מֵבִיא. הַכֹּהֵן:

פִּילִי. כּוֹס בְּלָשׁוֹן יְוָנִי:

מִן הַכִּיּוֹר. דִּכְתִיב (במדבר ה) מַיִם קְדוֹשִׁים, וְאֵין קְדוֹשִׁים אֶלָּא שֶׁנִּתְקַדְּשׁוּ בִּכְלִי:

כְּשֵׁם שֶׁמְּמַעֵט. רַבִּי יְהוּדָה בִּכְתַב הַמְּגִלָּה, לְקַמָּן בְּמַתְנִיתִין, כְּךְ מְמַעֵט כָּאן בַּמַּיִם. וְאֵין הֲלָכָה כְּרַבִּי יְהוּדָה:

מָקוֹם הָיָה שָׁם. נִכָּר מִתּוֹךְ שְׁאָר רִצְפַּת הַהֵיכָל:

וְטַבַּעַת קְבוּעָה בָהּ. לְאוֹחֲזָהּ בְּטַבַּעְתָּהּ וּלְהַגְבִּיהָּ מִשְּׁאָר הָרִצְפָּה שֶׁהִיא כֻּלָּהּ בְּאַבְנֵי שַׁיִשׁ:

כְּדֵי שֶׁיֵּרָאֶה. צָרִיךְ שֶׁיִּתֵּן בָּהּ שִׁעוּר שֶׁיֵּהֶא נִרְאֶה וְנִכָּר עַל פְּנֵי הַמַּיִם:

וְנָתַן אֶל הַמַּיִם. מִדְּלֹא כְּתִיב וְנָתַן בַּמַּיִם, אֶלָּא אֶל הַמַּיִם, מַשְׁמַע שֶׁלֹּא יְהֵא נִבְלָע בְּתוֹכָן:

משנה ג

מֵאִם לֹא שָׁכַב אִישׁ אוֹתָךְ וְגוֹ'. הִנָּקִי. שֶׁהֵן קְלָלוֹת הַבָּאוֹת מֵחֲמַת בְּרָכוֹת, דְּמַשְׁמַע הָא אִם שָׁכַב לֹא תִּנָּקִי:

וְאֵינוֹ כּוֹתֵב וְהִשְׁבִּיעַ הַכֹּהֵן אֶת הָאִשָּׁה וְגוֹ'. שֶׁאֵין זֶה אֶלָּא מִצְוָה עַל הַכֹּהֵן לְהַשְׁבִּיעָהּ:

וְלֹא הָיָה כּוֹתֵב וְאָמְרָה הָאִשָּׁה אָמֵן אָמֵן. שֶׁאֵינוֹ אֶלָּא קַבָּלָה שֶׁהָאִשָּׁה מְקַבֶּלֶת עָלֶיהָ הָאָלוֹת. וְיֵלִיף לַהּ מִדִּכְתִיב הָאָלוֹת הָאֵלֶּה. הָאָלוֹת, לְרַבּוֹת קְלָלוֹת הַבָּאוֹת מֵחֲמַת בְּרָכוֹת. הָאֵלֶּה, לְמִעוּטֵי צַוָּאוֹת וְקַבָּלוֹת:

רַבִּי יוֹסֵי אוֹמֵר אֵינוֹ מַפְסִיק. מִשֶּׁהִתְחִיל אִם לֹא שָׁכַב אִישׁ אוֹתָךְ עַד אָמֵן אָמֵן. וְכוֹתֵב צַוָּאוֹת דְּוַהִשְׁבִּיעַ הַכֹּהֵן אֶת הָאִשָּׁה וְקַבָּלוֹת דְּוָאְמְרָה הָאִשָּׁה אָמֵן אָמֵן, דְּדָרַשׁ אֶת, לְרַבּוֹת צַוָּאוֹת וְקַבָּלוֹת:

רַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר כָּל עַצְמוֹ אֵינוֹ כוֹתֵב. כְּלוֹמַר הָיָה זָהִיר בְּעַצְמוֹ שֶׁלֹּא לִכְתֹּב אֶלָּא אָלוֹת בִּלְבַד, וְלֹא קְלָלוֹת הַבָּאוֹת מֵחֲמַת בְּרָכוֹת, וְלֹא צַוָּאוֹת, וְלֹא קַבָּלוֹת. דְּדָרַשׁ הָאָלוֹת וְלֹא קְלָלוֹת הַבָּאוֹת מֵחֲמַת בְּרָכוֹת. הָאֵלֶּה, לְמִעוּטֵי צַוָּאוֹת וְקַבָּלוֹת:

משנה ד

לוּחַ. שֶׁל עֵץ:

נְיָר. שֶׁל עֲשָׂבִים שֶׁכּוֹתְשִׁים אוֹתָם וְעוֹשִׂים כְּמִין עוֹר:

דִּפְתְּרָא. עוֹר שֶׁאֵינוֹ מְעֻבָּד כָּל צָרְכּוֹ, דְּמִלִּיחַ וְקָמִיחַ וְלֹא עָפִיץ:

בַּסֵּפֶר. בַּקְלָף:

קוֹמוֹס. שְׂרַף הָאִילָן, וּמַתִּיכוֹ בְּמַיִם:

קַנְקַנְתּוֹם. אירמנ"ט. וּבְלַעַ"ז ודריאו"לו:

וְלֹא בְכָל דָּבָר שָׁהוּא רוֹשֵׁם. וְנִבְלַע בַּקְלָף וְאֵינוֹ יָכוֹל לִמְחוֹת, דְּקוֹמוֹס וְקַנְקַנְתּוֹם עִבְדֵי רֹשֶׁם:

משנה ה

אָמַן שֶׁלֹּא שָׂטִיתִי אֲרוּסָה וּנְשׂוּאָה. עַל יְדֵי גִּלְגּוּל שְׁבוּעָה הוּא מְגַלְגֵּל עָלֶיהָ זְנוּת שֶׁל אֵרוּסִין, וְאַף עַל פִּי שֶׁלֹּא הָיָה בּוֹ בְּקִנּוּי וּסְתִירָה. וּמִכָּאן לְגִלְגּוּל שְׁבוּעָה מִן הַתּוֹרָה:

שׁוֹמֶרֶת יָבָם וּכְנוּסָה. וְאִם הָיְתָה יְבִמְתּוֹ וּכְנָסָהּ, וְקִנֵּא לָהּ וְנִסְתְּרָה, מְגַלְגֵּל עָלֶיהָ טֻמְאָה שֶׁנִּטְמְאָה כְּשֶׁהִיא שׁוֹמֶרֶת יָבָם. וּמַתְנִיתִין רַבִּי עֲקִיבָא הִיא דְּאָמַר שׁוֹמֶרֶת יָבָם עֶרְוָה. וְאֵינָהּ הֲלָכָה, אֶלָּא שׁוֹמֶרֶת יָבָם שֶׁזִּנְּתָה מֻתֶּרֶת לַיָּבָם, לְפִיכָךְ אֵינוֹ מַתְנֶה עָלֶיהָ אִם זִנְּתָה שׁוֹמֶרֶת יָבָם:

אָמַן שֶׁלֹּא נִטְמֵאתִי וְכוּ'. פֵּרוּשֵׁי קַמְפְּרֵשׁ לָאָמַן עַל הָאָלָה אָמַן עַל הַשְּׁבוּעָה דְּתָנִינַן לְעֵיל. וְהָכִי קָאָמַר, אָמַן שֶׁלֹּא נִטְמֵאתִי הוּא אָמַן עַל הַשְּׁבוּעָה שֶׁהִשְׁבִּיעָהּ הַכֹּהֵן מַשְׁבִּיעַ אֲנִי עָלַיִךְ שֶׁלֹּא נִטְמֵאת:

וְאִם נִטְמֵאתִי יָבֹאוּ בִי. הַיְנוּ קִבַּלַת אָלָה, שֶׁאָמַר לָהּ הַכֹּהֵן וְאִם נִטְמֵאת יָבֹאוּ בָךְ כָּל הַקְּלָלוֹת הַלָּלוּ:

אָמַן שֶׁלֹּא אֶטְמֵא. שֶׁאִם תִּטְמֵא לְאַחַר זְמַן מַיִם מְעָרְעָרִים אוֹתָהּ. וְאֵין הֲלָכָה כְּרַבִּי מֵאִיר:

משנה ו

וְלֹא מִשָּׁנְתָּגְּרְשָׁה. שֶׁאִם זִנְּתָה לְאַחַר שֶׁגֵּרְשָׁה וְחָזַר וְהֶחֱזִירָהּ וְקִנֵּא לָהּ וְנִסְתְּרָה, אֵין הַמַּיִם בּוֹדְקִים עַל זְנוּת שֶׁלְּאַחַר גֵּרוּשָׁה שֶׁזִּנְּתָה מֻתֶּרֶת לַחְזוֹר לְבַעְלָהּ, דִּבְקִדּוּשִׁין תָּלָה רַחֲמָנָא הָאסוּר, לֹא בְּבִיאָה, דִּכְתִיב (דברים כד) וְיָצְאָה מִבֵּיתוֹ וְהָלְכָה וְהָיְתָה לְאִישׁ אַחֵר. לְפִיכָךְ, נִתְקַדְּשָׁה לְאִישׁ אַחֵר, אַף עַל פִּי שֶׁלֹּא נִבְעֲלָה, אֲסוּרָה לַחְזוֹר לְבַעְלָהּ. וְאִם נִבְעֲלָה בְּלֹא קִדּוּשִׁין, מֻתֶּרֶת לַחְזוֹר לְבַעְלָהּ:

פרק ג

משנה א

הָיָה נוֹטֵל. בַּעְלָהּ אֶת הַמִּנְחָה, שֶׁאֵין מִצְוַת כְּהֻנָּה בְּמִנְחוֹת אֶלָּא מִקְמִיצָה וְאֵילָךְ. וְהַגְּשָׁה נָמֵי תְּחִלַּת קְמִיצָה הִיא, שֶׁאֵין זָר קָרֵב לַמִּזְבֵּחַ. אֲבָל קִדּוּשֵׁי כְּלִי וִיצִיקָה וּבְלִילָה, בְּמִנְחוֹת הַטְּעוּנוֹת שֶׁמֶן, כָּשֵׁר בְּזָר:

וְנוֹתְנָהּ עַל יָדָהּ. לְהָנִיף:

וְכֹהֵן מֵנִיחַ יָדוֹ תַּחְתֶּיהָ. שֶׁנֶּאֱמַר בִּשְׁלָמִים (ויקרא ז) יָדָיו תְּבִיאֶנָה, וְנֶאֱמַר בְּמִנְחַת סוֹטָה (במדבר ה) וְלָקַח הַכֹּהֵן מִיַּד הָאִשָּׁה, מַה בִּשְׁלָמִים כֹּהֵן מֵנִיחַ יָדוֹ תַּחַת יַד הַבְּעָלִים וּמֵנִיף, כָּךְ בְּמִנְחַת סוֹטָה כֹּהֵן מֵנִיחַ יָדוֹ תַּחַת יַד הָאִשָּׁה וּמֵנִיף:

משנה ב

וְהִגִּישׁ. לְקֶרֶן מַעֲרָבִית דְּרוֹמִית:

וְהַשְּׁאָר נֶאֱכָל לַכֹּהֲנִים. שֶׁכָּל הַנְּקָמְצוֹת שְׁיֵרֵיהֶן נֶאֱכָלִים:

הָיָה מַשְׁקֶה וְאַחַר כָּךְ מַקְרִיב אֶת מִנְחָתָהּ. תְּלָתָא קְרָאֵי כְּתִיבִי. וְהִשְׁקָהּ קַמָּא, וְאַחַר יַשְׁקֶה, וְהִשְׁקָהּ בַּתְרָא. וְהִשְׁקָהּ קַמָּא, לְגוּפֵיהּ, שֶׁמַּשְׁקֶה אַחַר שֶׁנִּמְחֶקָה הַמְּגִלָּה קוֹדֶם הַקְטָרַת הַמִּנְחָה. וְאַחַר יַשְׁקֶה, אַף עַל גַּב דְּמַשְׁמַע דַּוְקָא, עַל כָּרְחָךְ מִקְרָא הָאָמוּר רֹאשׁוֹן נִדְרָשׁ לְגוּפוֹ, וּמִקְרָאוֹת יְתֵרוֹת הָאֲמוּרוֹת אַחֲרָיו נִתְּנוּ לִדָּרֵשׁ, הִלְכָךְ וְאַחַר יַשְׁקֶה אַף עַל פִּי שֶׁנִּכְתַּב אַחַר הַקְטָרַת הַמִּנְחָה אַקְדֶּם הַקְטָרָה קָאֵי, וְאַמְחִיקָה הַכְּתוּבָה לְמַעְלָה קָאֵי, וְקָאָמַר דְּאִם לֹא נִמְחֶקָה יָפֶה וַעֲדַיִן רְשׁוּמָן שֶׁל אוֹתִיּוֹת נָכָר לֹא יַשְׁקֶנָּה. וְהִשְׁקָהּ בַּתְרָא, לְאַשְׁמוֹעִינַן שֶׁאִם נִמְחֶקָה הַמְּגִלָּה וְאָמְרָה אֵינִי שׁוֹתָה, מְעַרְעֲרִים אוֹתָהּ וּמַשְׁקִין אוֹתָהּ בְּעַל כָּרְחָהּ:

רַבִּי שִׁמְעוֹן אוֹמֵר מַקְרִיב אֶת מִנְחָתָהּ וְאַחַר כָּךְ מַשְׁקָהּ. עַל כָּרְחָךְ וְאַחַר יַשְׁקֶה דַּוְקָא הוּא וְדַוְקָא כָּתְבֵיהּ לְאַחַר הַקְטָרָה. וְהִשְׁקָהּ קַמָּא, שֶׁאִם בְּדִיעֲבַד הִשְׁקָהּ וְאַחַר כָּךְ הִקְרִיב מִנְחָתָהּ, כְּשֵׁרָה. וְהִשְׁקָהּ בַּתְרָא, שֶׁאִם נִמְחֶקָה הַמְּגִלָּה וְאָמְרָה אֵינִי שׁוֹתָה, מְעַרְעֲרִין אוֹתָהּ וּמַשְׁקִין אוֹתָהּ בְּעַל כָּרְחָהּ. וְאֵין הֲלָכָה כְּרַבִּי שִׁמְעוֹן:

משנה ג

מְגִלָּתָהּ נִגְנֶזֶת. בְּצַד הַהֵיכָל:

וּמִנְחָתָהּ מִתְפַּזֶּרֶת עַל הַדָּשָׁן. וְנִשְׂרֶפֶת עַל בֵּית הַדֶּשֶׁן שֶׁהָיָה בָּעֲזָרָה שֶׁשּׁוֹרְפִים שָׁם פְּסוּלֵי קָדְשֵׁי קָדָשִׁים, דְּהוֹאִיל וְקָדְשָׁה בִּכְלִי שָׁרֵת טְעוּנָה שְׂרֵפָה בָּעֲזָרָה:

וְאֵין מְגִלָּתָהּ כְּשֵׁרָה לְהַשְׁקוֹת [בָּהּ] **סוֹטָה אַחֶרֶת**. דְּבָעִינַן כְּתִיבָה לִשְׁמָהּ, דִּכְתִיב (שם) וְעָשָׂה לָהּ הַכֹּהֵן, כָּל עֲשִׂיָּתָהּ לִשְׁמָהּ:

הַמַּיִם נִשְׁפָּכִין. דְּכֵיוָן דְּאָמְרָה טְמֵאָה אֲנִי, בְּדוּקָה וְעוֹמֶדֶת הִיא. וּמַיִם הַמָּרִים לֹא נִתְּנוּ אֶלָּא לְבָרֵר בָּהֶם אֶת הַסָּפֵק:

מְעַרְעֲרִים אוֹתָהּ. דְּדִלְמָא טְהוֹרָה הִיא, וּמֵחֲמַת בְּעִיתוּתָא קָאָמְרָה:

משנה ד

אֵינָהּ מַסְפֶּקֶת לִשְׁתּוֹת וְכוּ'. בַּגְּמָרָא מוֹכִיחַ דְּמַתְנִיתִין רַבִּי עֲקִיבָא הִיא דְּסָבַר כְּרַבִּי שִׁמְעוֹן דְּאָמַר מַקְרִיב מִנְחָתָהּ וְאַחַר כָּךְ מַשְׁקֶה אוֹתָהּ, דְּכַמָּה דְּלֹא קָרְבָה מִנְחָתָהּ לֹא בָּדְקֵי לָהּ מַיָּא, דִּכְתִיב (במדבר ה) מִנְחַת זִכָּרוֹן מַזְכֶּרֶת עָוֹן:

מִתְמַלֵּאת גִּידִין. מִתּוֹךְ שֶׁבְּשָׂרָהּ נָפוּחַ נִרְאֵית כִּמְלֵאָה גִּידִים:

שֶׁלֹּא תְטַמֵּא אֶת הָעֲזָרָה. לֹא מִטַּמְאַת מֵת קָאָמַר, אֶלָּא שֶׁלֹּא תִּפְרֹס נִדָּה וּתְטַמֵּא שַׁעַר נִקָּנוֹר וְעֶזְרַת נָשִׁים שֶׁתֵּצֵא דֶּרֶךְ שָׁם, שֶׁנִּדָּה וְזָבָה אֲסוּרִין לִכָּנֵס בְּהַר הַבַּיִת. אֲבָל הַמֵּת עַצְמוֹ מֻתָּר לְהַכְנִיסוֹ לְהַר הַבַּיִת וּלְשַׁעַר נִקָּנוֹר, שֶׁלֹּא נִתְקַדְּשׁוּ בִּקְדֻשַּׁת הָעֲזָרָה:

יֵשׁ לָהּ זְכוּת וְכוּ'. בַּגְּמָרָא מְפֹרָשׁ דִּזְכוּת דְּתוֹרָה הוּא דְּתוֹלֶה לָהּ, שֶׁהוֹלִיכָה בָּנֶיהָ לְבֵית הַסֵּפֶר וְהַמְתִּינָה לְבַעְלָהּ שֶׁיָּצָא חוּץ לָעִיר לַעֲסֹק בַּתּוֹרָה:

כְּאִלּוּ מְלַמְּדָהּ תְּפִלּוּת. חִבּוּר מִשְׁכָּב אֲנָשִׁים. שֶׁמִּתּוֹךְ הַתּוֹרָה הִיא מְבִינָה עַרְמִימוּת וְעוֹשָׂה דִּבְרֵיהֶ בְּהֶצְנֵעַ. כִּדְכְתִיב (משלי ח) אֲנִי חָכְמָה שָׁכַנְתִּי עָרְמָה:

רוֹצָה אִשָּׁה בְקַב. לִזּוּן מְזוֹנוֹת מֵעָטִים, וְיֹהֵא תַּשְׁמִישׁ מָצוּי לָהּ:

מִתְשָׁעָה קַבִּין וּפְרִישׁוּת. לְפֹרֶשׁ מִן הַתַּשְׁמִישׁ, הִלְכָךְ אֵין טוֹב שֶׁתִּלְמֹד תּוֹרָה:

חָסִיד שׁוֹטֶה. מְפֹרָשׁ בַּגְּמָרָא כְּגוֹן דְּטָבְעָה אִשָּׁה בַּנָּהָר וְאָמַר לָאו אוֹרַח אַרְעָא לְאִסְתַּכּוֹלֵי בְּאִתָּא וּלְאַצּוֹלָהּ:

רָשָׁע עָרוּם. כְּגוֹן הַמַּטְעִים דְּבָרָיו לַדַּיָּן קֹדֶם שֶׁיָּבֹא בַּעַל דִּין חֲבֵרוֹ. וּמְשֻׁנָּפְתְּחוּ בְּלֵב הַדַּיָּן שַׁעֲרֵי זְכוּת לְדִבְרֵי זֶה, קָשֶׁה לְסַלְקָן, וְהֲרֵי רִשְׁעָתוֹ וְעָרְמָתוֹ שֶׁל זֶה שֶׁעָבַר עַל לֹא תִשָּׂא שֶׁמַע שָׁוְא (שמות כג):

וְאִשָּׁה פְּרוּשָׁה. כְּגוֹן אִשָּׁה כַּשְׁפָנִית שֶׁהָיְתָה עוֹצֶרֶת רֶחֶם הַנָּשִׁים הַיּוֹלְדוֹת בִּכְשָׁפֶיהָ, וּבְשָׁעָה שֶׁהָיְתָה הַיּוֹלֶדֶת מַקְשָׁה בְּלִדְתָּהּ הָיְתָה אוֹמֶרֶת אֵלֵךְ וְאֶתְפַּלֵּל אוּלַי תְּקֻבַּל תְּפִלָּתִי, וְסוֹתֶרֶת כְּשָׁפֶיהָ וְיוֹלֶדֶת:

וּמַכּוֹת פְּרוּשִׁים. שֶׁמַּכָּה עַצְמוֹ לְהַרְאוֹת שֶׁהוּא עָנִו וְצָנוּעַ, כְּגוֹן שֶׁמְּהַלֵּךְ עֵקֶב בְּצַד גֶּדֶל וְאֵינוֹ מֵרִים רַגְלוֹ מִן הָאָרֶץ וּמִתּוֹךְ כָּךְ מְנַקֵּף אֶצְבְּעוֹתָיו בָּאֲבָנִים, וְהוּא שֶׁנִּקְרָא בַּגְּמָרָא פָּרוּשׁ נַקְפִּי. אוֹ מִי שֶׁעוֹשֶׂה עַצְמוֹ כְּעוֹצֵם עֵינָיו שֶׁלֹּא לְהִסְתַּכֵּל בַּנָּשִׁים, וּמִתּוֹךְ כָּךְ מַכֶּה רֹאשׁוֹ בַּכֹּתֶל וְיוֹצֵא מִמֶּנּוּ דָּם, וְהוּא הַנִּקְרָא פָּרוּשׁ קוֹזְאִי, כְּלוֹמַר שֶׁמַּקִּיז דָּם מֵרֹאשׁוֹ מֵחֲמַת פְּרִישׁוּתוֹ:

הֲרֵי אֵלּוּ מְכַלֵּי עוֹלָם. שֶׁרוֹצִים לְהַרְאוֹת לַבְּרִיּוֹת שֶׁהֵם חֲסִידִים, וְאֵין תּוֹכָם כְּבָרָם:

משנה ה

מַדְּהָה אַתָּה אֶת הַמַּיִם. מְחַסֵּר וּמַחְשִׁיךְ. הַגֶּוֶן הֶחָסֵר נִקְרָא דְּהֵה בִּלְשׁוֹן מִשְׁנָה:

מִתְנַוֶּנֶת וְהוֹלֶכֶת. נֶחֱלֶית וְהוֹלֶכֶת:

משנה ו

נִטְמֵאת מִנְחָתָהּ עַד שֶׁלֹּא קֻדְּשָׁה בַּכְּלִי הֲרֵי הִיא כְּכָל הַמְּנָחוֹת. שֶׁנִּטְמְאוּ עַד שֶׁלֹּא קִדְּשׁוּ בִּכְלִי:

וְתִתְפָּדֶה. וְתֵצֵא לְחֻלִּין, וּמִן הַמָּעוֹת יִקְנֶה אַחֶרֶת:
וְתִשָּׂרֵף. שֶׁקְּדֻשַּׁת הַגּוּף וְאֵינָהּ יוֹצְאָה עוֹד לְחֻלִּין:
וְכָל הַנְּשׂוּאוֹת לְכֹהֲנִים מִנְּחוֹתֵיהֶן נִשְׂרָפוֹת. וַאֲפִלּוּ קָרֵב קֹמֶץ כְּהִלְכָתוֹ וְלֹא נִטְמֵאת, נִשְׂרָפִים שְׁיָרֶיהָ עַל בֵּית הַדֶּשֶׁן וְאֵינָן נֶאֱכָלִים, מִפְּנֵי שֶׁיֵּשׁ לַכֹּהֵן בַּעְלָהּ חֵלֶק בָּהּ, שֶׁמִּשֶּׁלּוֹ הִיא בָּאָה, וְהַתּוֹרָה אָמְרָה (ויקרא ו) וְכָל מִנְחַת כֹּהֵן כָּלִיל תִּהְיֶה לֹא תֵאָכֵל, וְאֵין כָּלִיל מִפְּנֵי שֶׁיֵּשׁ לָהּ חֵלֶק בָּהּ שֶׁלְּכַפָּרָתָהּ הִיא בָּאָה, הָא כֵּיצַד, הַקֹּמֶץ קָרֵב בְּעַצְמוֹ וְהַשִּׁירַיִם קְרֵבִין בְּעַצְמָן:

משנה ז

וְכֹהֶנֶת שֶׁנִּשֵּׂאת לְיִשְׂרְאֵל. בַּת כֹּהֵן:
מִנְחָתָהּ נֶאֱכֶלֶת. דְּכָל מִנְחַת כֹּהֵן כָּלִיל תִּהְיֶה כְּתִיב, כֹּהֵן וְלֹא כֹּהֶנֶת. וְכֵן כֹּהֶנֶת אַלְמָנָה וּגְרוּשָׁה שֶׁהֶבִיאָה מִנְחַת נְדָבָה, נֶאֱכֶלֶת:
כֹּהֶנֶת מִתְחַלֶּלֶת. מִן הַתְּרוּמָה וּמִן הַכְּהֻנָּה, אִם נִבְעֲלָה לַפְּסוּלִים שׁוּב אֵינָהּ חוֹזֶרֶת לְכַשְׁרוּתָהּ לְעוֹלָם:
כֹּהֵן אֵינוֹ מִתְחַלֵּל. אִם נָשָׂא גְּרוּשָׁה חֲלָלָה אוֹ זוֹנָה, אֶלָּא כָּל זְמַן שֶׁהוּא עִמָּהּ הוּא פָּסוּל לַעֲבוֹדָה, מִשֶּׁגֵּרְשָׁהּ חוֹזֵר לְהֶכְשֵׁרוֹ, דִּכְתִיב (שם כא) וְלֹא יְחַלֵּל זַרְעוֹ, זַרְעוֹ חָלָל, וְהוּא אֵינוֹ חָלָל:
כֹּהֶנֶת מִטַּמְּאָה לְמֵתִים. דִּכְתִיב (שם) בְּנֵי אַהֲרֹן, וְלֹא בְּנוֹת אַהֲרֹן:
וְאֵין כֹּהֶנֶת אוֹכֶלֶת בְּקָדְשֵׁי קָדָשִׁים. דְּחַטָּאת וְאָשָׁם וּמִנְחָה בְּכוּלְּהוּ כְּתִיב (שם ו) כָּל זָכָר בִּבְנֵי אַהֲרֹן יֹאכְלֶנּוּ:

משנה ח

הָאִישׁ פּוֹרֵעַ וּפוֹרֵם. כְּשֶׁהוּא מְנַגֵּעַ פּוֹרֵעַ אֶת רֹאשׁוֹ וּפוֹרֵם אֶת בְּגָדָיו, דִּכְתִיב (שם יג) אִישׁ צָרוּעַ הוּא וְכוּ', אִישׁ פּוֹרֵעַ וּפוֹרֵם, וְאֵין אִשָּׁה פּוֹרַעַת וּפוֹרֶמֶת:
הָאִישׁ מַדִּיר בְּנוֹ בְּנָזִיר. בְּנוֹ קָטָן. וְחָלָה נְזִירָתוֹ עָלָיו וַאֲפִלּוּ לִכְשֶׁיִּגְדַּל. וְזוֹ הֲלָכָה הִיא בַּנָּזִיר, וְאֵין לָהּ סָמֶךְ מִן הַתּוֹרָה:
הָאִישׁ מְגַלֵּחַ עַל נְזִירוּת אָבִיו. אִם נָדַר אָבִיו בִּנְזִירוּת וְהִפְרִישׁ קָרְבְּנוֹתָיו וּמֵת וְהָיָה בְּנוֹ נָזִיר, אוֹ שֶׁנָּדַר בִּנְזִירוּת לְאַחַר מִיתַת אָבִיו, הֲרֵי הַבֵּן מְגַלֵּחַ בְּיוֹם מְלֹאת וּמֵבִיא קָרְבָּנוֹת שֶׁהִפְרִישׁ אָבִיו. וְגַם זוֹ הֲלָכָה וְאֵין לָהּ סָמֶךְ:
הָאִישׁ מְקַדֵּשׁ אֶת בִּתּוֹ. מְקַבֵּל קִדּוּשֵׁי בִּתּוֹ קְטַנָּה שֶׁלֹּא מִדַּעְתָּהּ, דִּכְתִיב (דברים כב) אֶת בִּתִּי נָתַתִּי לָאִישׁ הַזֶּה:

הָאִישׁ נִסְקָל עָרֹם. דִּכְתִיב (ויקרא כד) וְרָגְמוּ אוֹתוֹ, וְאִי אֶפְשָׁר לוֹמַר אוֹתוֹ וְלֹא אוֹתָהּ, דְּהָא כְּתִיב (דברים יז) וְהוֹצֵאתָ אֶת הָאִישׁ הַהוּא אוֹ אֶת הָאִשָּׁה הַהִיא, אֶלָּא אוֹתוֹ בְּלֹא כְּסוּתוֹ אֲבָל אוֹתָהּ בִּכְסוּתָהּ:

הָאִישׁ נִתְלֶה. דִּכְתִיב (שם כא) וְתָלִיתָ אוֹתוֹ עַל עֵץ, אוֹתוֹ וְלֹא אוֹתָהּ:

הָאִישׁ נִמְכָּר בִּגְנֵבָתוֹ. דִּכְתִיב (שמות כב) וְנִמְכַּר בִּגְנֵבָתוֹ, וְלֹא בִּגְנֵבָתָהּ:

פרק ד

משנה א

אֲרוּסָה וְשׁוֹמֶרֶת יָבָם. אֲרוּסָה שֶׁקִּנֵּא לָהּ אָרוּס וְשׁוֹמֶרֶת יָבָם שֶׁקִּנֵּא לָהּ יָבָם:

לֹא שׁוֹתוֹת. דְּמַעֲטִינְהוּ קְרָא:

וְלֹא נוֹטְלוֹת כְּתֻבָּה. שֶׁהִיא גְּרָמָה לָאֵסוֹר עַצְמָהּ עָלָיו, שֶׁנִּסְתְּרָה אַחַר קִנּוּי, דְּמִקִּנּוּי וְאֵסוּר לֹא אִמְעִיט, דִּכְתִיב (במדבר ה) דַּבֵּר אֶל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל כוּ', לְרַבּוֹת אֲרוּסָה וְשׁוֹמֶרֶת יָבָם לְקִנּוּי:

תַּחַת אִישָׁהּ. בְּיוֹשֶׁבֶת תַּחְתָּיו הַכָּתוּב מְדַבֵּר:

נָתִינָה. מִן הַגִּבְעוֹנִים. וַאֲסוּרִים לָבֹא בַּקָּהָל:

לֹא שׁוֹתוֹת. דְּלֹא נֶאֱמְרָה פָּרָשָׁה אֶלָּא בָּרְאוּיָה לְקַיְּמָהּ, דִּכְתִיב (שם) כִּי תִשְׁטֶה אִשְׁתּוֹ, בָּרְאוּיָה לְאִישׁוּת הַכָּתוּב מְדַבֵּר, פָּרַט לְאַלְמָנָה לְכֹהֵן גָּדוֹל וְכוּ':

וְלֹא נוֹטְלוֹת כְּתֻבָּה. וְאַף עַל גַּב דִּשְׁאַר אַלְמָנוֹת לְכֹהֵן גָּדוֹל גּוֹבוֹת כְּתֻבָּתָן כִּדְאָמְרִינַן בְּכְתֻבּוֹת [ק: **וְכֵן בִּיבָמוֹת פד.**], זוֹ אֵין לָהּ כְּתֻבָּה, שֶׁסְּתִירָתָהּ גָּרְמָה לָהּ:

משנה ב

אָמַר בַּעְלָהּ אֵינִי מַשְׁקֶהָ וְשֶׁבַּעְלָהּ בָּא עָלֶיהָ בַּדֶּרֶךְ. שֶׁהוּא גּוֹרֵם לָהּ שֶׁלֹּא תִשְׁתֶּה, נוֹטֶלֶת כְּתֻבָּתָהּ:

מֵתוּ בַּעֲלֵיהֶן. שֶׁל כָּל סוֹטוֹת הָרְאוּיוֹת לִשְׁתּוֹת, וְלֹא הִסְפִּיקוּ לְהַשְׁקוֹתָן עַד שֶׁמֵּתוּ:

בֵּית שַׁמַּאי אוֹמְרִים נוֹטְלוֹת כְּתֻבָּה. דִּשְׁטָר הָעוֹמֵד לִגְבּוֹת כְּגָבוּי דָּמֵי:

וְלֹא שׁוֹתוֹת. דִּכְתִיב (שם) וְהֵבִיא הָאִישׁ אֶת אִשְׁתּוֹ:

וּבֵית הִלֵּל אוֹמְרִים לֹא שׁוֹתוֹת וְלֹא נוֹטְלוֹת כְּתֻבָּתָן. כְּלוֹמַר מִתּוֹךְ שֶׁלֹּא שׁוֹתוֹת אֵין נוֹטְלוֹת כְּתֻבָּתָן, דִּשְׁטָר הָעוֹמֵד לִגְבּוֹת לָאו כְּגָבוּי דָּמֵי:

משנה ג

מְעֻבֶּרֶת חֲבֵרוֹ. שֶׁמֵּת אוֹ גֵּרְשָׁהּ וְהִנִּיחָהּ מְעֻבֶּרֶת אוֹ מֵנִיקָה. וַאֲסָרוּהָ חֲכָמִים לִנָּשֵׂא עַד שֶׁיִּהְיֶה הַוָּלָד בֶּן שְׁתֵּי שָׁנִים. וְהָלַךְ זֶה וּנְשָׂאָהּ קֹדֶם הַזְּמַן, וְקִנֵּא לָהּ וְנִסְתְּרָה:

לֹא שׁוֹתָהּ. שֶׁהֲרֵי אֵינָהּ רְאוּיָה לְקַיְּמָהּ, דִּסְבִירָא לֵיהּ לְרַבִּי מֵאִיר הַנּוֹשֵׂא מְעֻבֶּרֶת חֲבֵרוֹ אוֹ מֵינֶקֶת חֲבֵרוֹ יוֹצִיא וְלֹא יַחְזִיר עוֹלָמִית. וְאֵין הֲלָכָה כְּרַבִּי מֵאִיר:

יָכוֹל הוּא לְהַפְרִישָׁהּ. עַד עֶשְׂרִים וְאַרְבָּעָה חֳדָשִׁים וּלְהַחְזִירָהּ, הִלְכָּךְ רְאוּיָה לְאֵישׁוּת קָרִינָא בָּהּ:

אַיְלוֹנִית. דּוּכְרָנִיתָא דְּלֹא יָלְדָה:

וְשֶׁאֵינָהּ רְאוּיָה לֵילֵד. שֶׁשָּׁתְתָה כּוֹס עֲקָרִין. וְאָסוּר לְקַיְּמָן לְמִי שֶׁאֵין לוֹ בָּנִים:

רַבִּי אֱלִיעֶזֶר אוֹמֵר יָכוֹל הוּא לִשָּׂא אִשָּׁה אַחֶרֶת. וְיִהְיֶה מֻתָּר לְקַיֵּם אֶת זֹאת, הִלְכָּךְ רְאוּיָה לְאֵישׁוּת הִיא. וְאֵין הֲלָכָה כְּרַבִּי אֱלִיעֶזֶר:

משנה ד

אֵשֶׁת כֹּהֵן שׁוֹתָה וּמֻתֶּרֶת לְבַעְלָהּ. אִם נִמְצֵאת נְקִיָּה. דְּמַהוּ דְּתֵימָא הוֹאִיל וְאֵשֶׁת כֹּהֵן שֶׁנֶּאֱנְסָה אֲסוּרָה לְבַעְלָהּ, נָחוּשׁ לָהּ שֶׁמָּא נֶאֱנְסָה וּלְכָךְ לֹא בָּדְקוּהָ הַמַּיִם, קָא מַשְׁמַע לָן:

אֵשֶׁת סָרִיס שׁוֹתָה. דְּלֹא תֵימָא מִבְּלְעֲדֵי אִישֵׁךְ אָמַר רַחֲמָנָא, וְהַאי לָאו בַּר הָכִי הוּא, קָא מַשְׁמַע לָן:

עַל יְדֵי כָּל הָעֲרָיוֹת מְקַנְּאִים. אִם קִנֵּא לָהּ מֵאָבִיהָ אוֹ מֵאָחִיהָ וּמֵאֶחָד מִכָּל עֲרָיוֹת, וְנִסְתְּרָה, הֲוֵי קִנּוּי וְנֶאֱסֶרֶת עָלָיו וְשׁוֹתָהּ. דְּלֹא תֵימָא נִטְמְאָה נִטְמְאָה שְׁתֵּי פְּעָמִים, אֶחָד לַבַּעַל וְאֶחָד לַבּוֹעֵל, הֵיכָא דְּמִתַּסְרָא עֲלֵיהּ בְּהַאי זְנוּת, לַאֲפוּקֵי הָא דַּאֲסִירָא עֲלֵיהּ וְקַיְּמָא אֵימָא לֹא, קָא מַשְׁמַע לָן:

חוּץ מִן הַקָּטָן. פְּחוֹת מִבֶּן תֵּשַׁע שָׁנִים וְיוֹם אֶחָד, שֶׁאֵין בִּיאָתוֹ בִיאָה, כָּךְ פֵּרֵשׁ רַמְבַּ"ם. וְלִי נִרְאֶה קָטָן פְּחוֹת מִבֶּן שְׁלֹשׁ עֶשְׂרֵה שָׁנָה וְיוֹם אֶחָד וְלֹא הֵבִיא סִימָנִים, דִּכְתִיב (במדבר ה) וְשָׁכַב אִישׁ אוֹתָהּ, אִישׁ וְלֹא קָטָן:

וּמִמִּי שֶׁאֵינוֹ אִישׁ. לְמַעוּטֵי בְּהֵמָה:

משנה ה

אֵלּוּ שֶׁבֵּית דִּין מְקַנְּאִין לָהֶם. אִם רוֹאִים אוֹתָם שֶׁמִּתְנַהֲגוֹת בְּפְרִיצוּת:

וְלֹא לְהַשְׁקוֹתָהּ אָמְרוּ. דְּהָא בָּעֵינַן וְהֵבִיא הָאִישׁ אֶת אִשְׁתּוֹ, וְלֵיכָּא. וּבַעְלָהּ נַמִּי לְכְשֶׁיָּבֹא אֵינוֹ יָכוֹל לְהַשְׁקוֹתָהּ בְּקִנּוּי זֶה, דְּבָעֵינַן וְקִנֵּא וְהֵבִיא. וְרַבִּי יוֹסֵי לֹא בָּעֵי וְקִנֵּא וְהֵבִיא. וְאֵין הֲלָכָה כְּרַבִּי יוֹסֵי. וְסוֹמָא אֵינוֹ מַשְׁקֶה אֶת אִשְׁתּוֹ, שֶׁנֶּאֱמַר (שם) מֵעֵינֵי אִישָׁהּ. וּמִמַּה שֶׁנֶּאֱמַר (שם) אִשָּׁה תַּחַת אִישָׁהּ, לְמַדְנוּ שֶׁכָּל הַמּוֹנֵעַ הַבַּעַל מִלְּהַשְׁקוֹת מוֹנֵעַ הָאִשָּׁה מִלִּשְׁתּוֹת אִם הָיָה אוֹתוֹ הַדָּבָר בְּאִשָּׁה, לְפִיכָךְ אִם הָיְתָה הִיא סוֹמָא אֵינָהּ שׁוֹתָה. וְאִם הָיְתָה חִגֶּרֶת אֵינָהּ שׁוֹתָה, שֶׁנֶּאֱמַר (שם) וְהֶעֱמִיד אוֹתָהּ הַכֹּהֵן. וְכֵן אִם הָיְתָה גְּדֵמֶת, שֶׁנֶּאֱמַר

(שם) וְנָתַן עַל כַּפֶּיהָ. אוֹ אִלֶּמֶת, דְּבָעִינַן וְאָמְרָה הָאִשָּׁה. וְכֵן אִם הָיָה הַבַּעַל חֵגֵר אוֹ גִּדֵּם אוֹ אִלֵּם אֵינוֹ מַשְׁקֶה מִדִּכְתִיב אִשָּׁה תַּחַת אִישָׁהּ כִּדְאָמְרָן:

פרק ה

משנה א

כֹּהֵן בּוֹדְקִים אוֹתוֹ. אֶת הַבּוֹעֵל:

וּבָאוּ וּבָאוּ. שְׁנֵיהֶם בְּוָי"ו יִתֵּרָא לְדָרָשָׁא:

נִטְמְאָה וְנִטְמָאָה. וְי"ו יִתֵּרָא דִּבְוָנִטְמְאָה שְׁנִיָּה לְדָרָשָׁא:

רַבִּי אוֹמֵר שְׁנֵי פְּעָמִים וְכוּ'. רַבִּי לֹא דָרַשׁ וְי"ו יִתֵּרָה כְּרַבִּי עֲקִיבָא אֶלָּא רִבּוּי דְּקְרָאֵי קָא דָרִישׁ, בֵּין בְּוּבָאוּ וּבָאוּ, בֵּין בְּנִטְמְאָה וְנִטְמָאָה:

משנה ב

בּוֹ בַּיּוֹם דָּרַשׁ. כָּל הֵיכִי דְּתָנְיָנן בּוֹ בַּיּוֹם, בַּיּוֹם שֶׁהוֹשִׁיבוּ אֶת רַבִּי אֶלְעָזָר בֶּן עֲזַרְיָה לְנָשִׂיאוּת, שֶׁנִּתְרַבּוּ הַתַּלְמִידִים, שֶׁנָּתְנוּ רְשׁוּת לַכֹּל לִכָּנֵס. וּמִשּׁוּם דְּהַהִוא דְּרָשָׁה דְּנִטְמְאָה וְנִטְמָאָה נַמִּי בּוֹ בַּיּוֹם נִדְרְשָׁה, נַקְטִינְהוּ לְכָל הָנָךְ הָכָא:

כְּלִי חֶרֶס. הוּא רִאשׁוֹן, שֶׁנִּטְמָא מִן הַשֶּׁרֶץ שֶׁהוּא אָב. וְהָאֹכֶל שֶׁבְּתוֹכוֹ שֵׁנִי, שֶׁטְּמְאוֹ הַכְּלִי:

אֵינוֹ אוֹמֵר טָמֵא. כָּל אֲשֶׁר בְּתוֹכוֹ טָמֵא. אֶלָּא יִטְמָא, לְמִדְרָשׁ בֵּיהּ נַמִּי יִטַּמֵּא, שֶׁמְּטַמֵּא אֶת אֲחֵרִים:

לְמַד עַל כִּכָּר שֵׁנִי. לְהָכִי נָקֵט כִּכָּר, לְפִי שֶׁהוּא מָצוּי בַּתַּנּוּר:

שֶׁמְּטַמֵּא אֶת הַשְּׁלִישִׁי. וַאֲפִלּוּ בְּחֻלִּין. דִּקְרָא סְתָמָא כְּתִיב:

דּוֹר אַחֵר. מִן הָעֲתִידִים לָבֹא. שֶׁיִּטַּהֵר אֶת הַשְּׁלִישִׁי, וְאַף בִּתְרוּמָה, שֶׁאֵין לוֹ מִקְרָא מִן הַתּוֹרָה:

וַהֲרֵי עֲקִיבָא תַּלְמִידוֹ מֵבִיא לוֹ רְאָיָה מִן הַמִּקְרָא שֶׁהוּא טָמֵא. אַף בְּחֻלִּין. וְאֵין הֲלָכָה כְּרַבִּי עֲקִיבָא, דְּאֵין שֵׁנִי עוֹשֶׂה שְׁלִישִׁי בְּחֻלִּין, אֶלָּא בִּתְרוּמָה:

משנה ג

מִגְרָשׁ. רְחָבָה פְּנוּיָה מִזְּרִיעָה וּמֵאִילָנוֹת לְנוֹי הָעִיר: **וְאַלְפַּיִם**. לֹא הֻזְכַּר לְתִתָּם לַלְוִיִּם, וְלֹא נֶאֶמְרוּ אֶלָּא לִיצִיאַת תְּחוּם שַׁבָּת:

שָׂדוֹת וּכְרָמִים. וְאַלְפַּיִם סָבִיב נִתְּנוּ לַלְוִיִּם. מֵהֶם הִנִּיחוּ אֶלֶף סָבִיב הָעִיר לַמִּגְרָשׁ, וְהַשְּׁאָר שָׂדוֹת וּכְרָמִים. וְהֲלָכָה כְּרַבִּי אֱלִיעֶזֶר בְּנוֹ שֶׁל רַבִּי יוֹסֵי הַגְּלִילִי, שֶׁתְּחוּם אַלְפַּיִם אַמָּה דְּרַבָּנָן:

משנה ד

שֶׁאֵין תַּלְמוּד לוֹמַר לֵאמֹר. שֶׁאֵין דּוֹמֶה לִשְׁאָר לֵאמֹר שֶׁבַּתּוֹרָה, שֶׁהַשְּׁכִינָה מְדַבֶּרֶת לְמֹשֶׁה לֵאמֹר הַדִּבּוּר לְיִשְׂרָאֵל, אֲבָל כָּאן אֵין לוֹמַר כֵּן:

כְּקוֹרִין אֶת הַהַלֵּל. רָאשֵׁי פְּרָקִים בִּלְבַד הָיוּ עוֹנִים אַחֲרָיו:

משנה ה

מֵאַהֲבָה. שֶׁאָהַב אֶת הַמָּקוֹם:

שָׁקוּל. מִשְׁקָלוֹ שָׁוֶה, אֵינוֹ מַכְרִיעַ לְכָאן וּלְכָאן. יֵשׁ לוֹ הַכָּתוּב בְּוָי"ו וּמַשְׁמָעוּתוֹ כְּאִלּוּ הָיָה לֹא בְאָלֶ"ף. וְיֵשׁ לֹא בְאָלֶ"ף וּמַשְׁמָעוּתוֹ כְּאִלּוּ כָּתוּב בְּוָי"ו. הֵן יִקְטְלֵנִי, הַלֹּא הוּא הוֹרֵגְנִי, לֹא אֲיַחֵל לוֹ עוֹד. אוֹ לוֹ אֲנִי מְיַחֵל:

מִירְאָה. מְדַאֲגַת פֶּרְעָנוּת שֶׁלֹּא תָּבֹא עָלָיו:

יְרֵא אֱלֹהִים. וְלֹא אוֹהֵב אֱלֹהִים:

פרק ו

משנה א

מִי שֶׁקִּנֵּא לְאִשְׁתּוֹ וְנִסְתְּרָה אֲפִלּוּ שָׁמַע מֵעוֹף הַפּוֹרֵחַ. שֶׁנִּסְתְּרָה:

יוֹצִיא וְיִתֵּן כְּתֻבָּה. רַבִּי אֱלִיעֶזֶר לְטַעֲמֵיהּ דְּאָמַר בְּפֶרֶק קַמָּא סְתִירָה לֹא בַּעְיָא עֵדוּת, וַאֲפִלּוּ עֶבֶד וַאֲפִלּוּ שִׁפְחָה נָאֱמָנִים, דְּהַיְינוּ נַמִּי כְּעוֹף הַפּוֹרֵחַ, דְּאִתַּקַּשׁ סְתִירָה לְטֻמְאָה דְּכֻלְּהוּ מְהֵימְנֵי בָּהּ, הִלְכָךְ נֶאֱסְרָה עָלָיו. וְאִם אֵינוֹ רוֹצֶה לְהַשְׁקוֹתָהּ יוֹצִיא וְיִתֵּן כְּתֻבָּה:

רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ אוֹמֵר עַד שֶׁיִּשְׁאוּ וְיִתְּנוּ בָהּ מוֹזְרוֹת בַּלְּבָנָה. נָשִׁים הַטּוֹוֹת לְאוֹר הַלְּבָנָה. רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ לְטַעֲמֵיהּ דְּאָמַר מַשְׁקֶה עַל פִּי שְׁנַיִם. מֵיהוּ מִשֶּׁיִּשְׁאוּ וְיִתְּנוּ בָּהּ מוֹזְרוֹת בַּלְּבָנָה בִּפְרִיצוּתָהּ מְכֹעָר הַדָּבָר וְתֵצֵא, דְּהָא אֲפִלּוּ מַיָּא תּוּ לֹא בָּדְקֵי לָהּ כִּדְתַנְיָא בְּפֶרֶק קַמָּא. וּטְהוֹרָה הִיא. וְלֹא שֶׁיִּשְׁאוּ וְיִתְּנוּ בָּהּ מוֹזְרוֹת בַּלְּבָנָה. וַהֲלָכָה כְּרַבִּי יְהוֹשֻׁעַ:

משנה ב

אֲנִי רְאִיתִיהָ שֶׁנִּטְמֵאת. בְּאוֹתָהּ סְתִירָה, שֶׁהִיא עַל פִּי עֵדִים לְרַבִּי יְהוֹשֻׁעַ, אוֹ עַל פִּי עוֹף הַפּוֹרֵחַ לְרַבִּי אֱלִיעֶזֶר:

לֹא הָיְתָה שׁוֹתָה. דְּעֵד אֶחָד נֶאֱמָן בָּהּ אַף לְהַפְסִידָהּ כְּתֻבָּתָהּ, שֶׁרַגְלַיִם לַדָּבָר:

אַף לְפָסְלָהּ מִכְּתֻבָּתָהּ. שֶׁלֹּא תִּשְׁתֶּה וְלֹא תִּטֹּל כְּתֻבָּתָהּ:

יְבִמְתָּהּ. אֵשֶׁת אָחִי בַּעְלָהּ:

וּבַת בַּעְלָהּ. מֵאִשָּׁה אַחֶרֶת:

הֲרֵי אֵלּוּ נֶאֱמָנוֹת. לְעֵדוּת זוֹ, אַף עַל פִּי שֶׁהֵן פְּסוּלוֹת לְכָל שְׁאָר עֵדוּת שֶׁהוּא לְרָעָתָהּ, לְפִי שֶׁהַתּוֹרָה הֶאֱמִינָה כָּל עֵדוּת שֶׁיֵּשׁ בָּהּ. וּמִיהוּ לֹא לְפָסְלָהּ מִכְּתֻבָּתָהּ, הוֹאִיל וְשׁוֹנְאוֹת אוֹתָהּ, אֶלָּא שֶׁלֹּא תִשְׁתֶּה:

משנה ג

שֶׁהָיָה בְּדִין. שֶׁלֹּא יְהֵא נֶאֱמָן בָּהּ עֵד אֶחָד, אִם לֹא מִגְּזֵרַת הַכָּתוּב:

עֵדוּת הָרִאשׁוֹנָה. סְתִירָה:

שֶׁאֵין אוֹסַרְתָּהּ אִסּוּר עוֹלָם. אֶלָּא עַד שֶׁתִּשְׁתֶּה:

אֵינָהּ מִתְקַיֶּמֶת בְּפָחוֹת מִשְּׁנַיִם. כִּדְבָעֵינַן לְמֵימַר מִגְּזֵרָה שָׁוָה, וְרַבִּי יְהוֹשֻׁעַ הִיא:

עֵדוּת הָאַחֲרוֹנָה. טָמְאָה:

כָּל עֵדוּת שֶׁיֵּשׁ בָּהּ. נֶאֱמָן בָּהּ, דִּכְתִיב וְעֵד אֵין בָּהּ, וְכָל עֵד הָאֲמוּר בַּתּוֹרָה סְתָם אֵינוֹ אֶלָּא שְׁנַיִם, מִדְּאִצְטְרִיךְ קְרָא לוֹמַר (דברים יט) לֹא יָקוּם עֵד אֶחָד בְּאִישׁ, שְׁמַע מִנָּהּ דְּעֵד שְׁנַיִם בַּמַּשְׁמָע, עַד שֶׁיִּפְרֹט לְךָ הַכָּתוּב אֶחָד. וְהָכִי קָאָמַר קְרָא, תְּרֵי לֵית בָּהּ אֶלָּא חַד, וְקָאָמַר וְהִיא לֹא נִתְפָּסָה, לְאוֹסְרָהּ, אַלְמָא עֵד אֶחָד מְהֵימָן:

משנה ד

עַד אוֹמֵר נִטְמֵאת וְעֵד אוֹמֵר לֹא נִטְמֵאת. אוֹקֵי חַד לַהֲדֵי חַד, וַהֲרֵי הִיא בִּסְפֵקָה וְשׁוֹתָה. וְדָוְקָא כִּי אָתוּ בַּהֲדֵי הֲדָדֵי, אֲבָל בָּזֶה אַחַר זֶה, כְּשֶׁאָמַר הָרִאשׁוֹן נִטְמֵאת, הָוֵי מְהֵימָן כְּבִתְרֵי, וְהַשֵּׁנִי הָאוֹמֵר לֹא נִטְמֵאת הָוֵי לֵיהּ חַד, וְאֵין דְּבָרָיו שֶׁל אֶחָד בְּמָקוֹם שְׁנַיִם:

וּשְׁנַיִם אוֹמְרִים לֹא נִטְמֵאת. כְּלוֹמַר לֹא נִטְמֵאת בְּפָנֶיךָ, שֶׁכְּשֶׁבָּאתָ וּמָצָאת שֶׁנִּסְתְּרוּ יַחַד גַּם אָנוּ הָיִינוּ עִמְּךָ וּבְפָנֶינוּ לֹא נִטְמֵאת, הֲרֵי נִסְתַּלֵּק הָעֵד וּבָטְלוּ דְּבָרָיו מִפְּנֵי הַשְּׁנַיִם, וַהֲרֵי הִיא בִּסְפֵקָה אִם נִטְמֵאת קֹדֶם שֶׁבָּאוּ אֵלּוּ וּמְצָאוּם, וּלְפִיכָךְ שׁוֹתָה. וְאַשְׁמוּעִינַן תַּנָּא בְּהָנֵי תְּרֵי בָּבֵי דְּמַתְנִיתִין דִּבְפָסוּלֵי עֵדוּת הָלַךְ אַחַר רֹב דֵּעוֹת בֵּין לְקֻלָּא בֵּין לְחֻמְרָא, כְּלוֹמַר בֵּין לְהַשְׁקוֹתָהּ בֵּין שֶׁלֹּא לְהַשְׁקוֹתָהּ:

פרק ז

משנה א

אֵלּוּ נֶאֱמָרִין. פָּרָשַׁת סוֹטָה. דִּכְתִיב (במדבר ה) וְאָמַר אֶל הָאִשָּׁה, בְּכָל לָשׁוֹן שֶׁהוּא אוֹמֵר:

וּוִדּוּי מַעֲשֵׂר. בְּעֶרְתִּי הַקֹּדֶשׁ מִן הַבַּיִת כוּ', אוֹמֵר בְּכָל לָשׁוֹן שֶׁיִּרְצֶה, דִּכְתִיב (דברים כו) וְאָמַרְתָּ לִפְנֵי ה' אֱלֹהֶיךָ, בְּכָל לָשׁוֹן שֶׁאַתָּה אוֹמֵר:

קְרִיאַת שְׁמַע. דִּכְתִיב (שם ו) שְׁמַע יִשְׂרָאֵל, בְּכָל לָשׁוֹן שֶׁאַתָּה שׁוֹמֵעַ:

וּתְפִלָּה. צִבּוּר שֶׁמִּתְפַּלְּלִין, מִתְפַּלְּלִין בְּכָל לָשׁוֹן. אֲבָל יָחִיד אֵינוֹ מִתְפַּלֵּל אֶלָּא בִּלְשׁוֹן הַקֹּדֶשׁ:

וּבִרְכַּת הַמָּזוֹן. דִּכְתִיב (שם ח) וּבֵרַכְתָּ, בְּכָל לָשׁוֹן שֶׁאַתָּה מְבָרֵךְ:

וּשְׁבוּעַת הָעֵדוּת וּשְׁבוּעַת הַפִּקָּדוֹן. בְּכָל לָשׁוֹן שֶׁהִשְׁבִּיעוּם וְלֹא הוֹדוּ, חַיָּבִין. שְׁבוּעַת הָעֵדוּת יָלְפִינַן לַהּ דִּכְתִיב בָּהּ (ויקרא ה) וְשָׁמְעָה קוֹל אָלָה, בְּכָל לָשׁוֹן שֶׁאַתָּה שׁוֹמֵעַ. וּשְׁבוּעַת הַפִּקָּדוֹן גָּמַר תֵּ"ת תֵּ"ת מִשְׁבוּעַת הָעֵדוּת:

משנה ב

מִקְרָא בִּכּוּרִים. שֶׁהָיָה קוֹרֵא מֵאֲרַמִּי אוֹבֵד אָבִי (דברים כו) עַד סוֹף הַפָּרָשָׁה:

וַחֲלִיצַת יְבָמָה. הִיא אוֹמֶרֶת (שם כה) מֵאֵן יְבָמִי לְהָקִים לְאָחִיו שֵׁם בְּיִשְׂרָאֵל לֹא אָבָה יַבְּמִי, וְהוּא אוֹמֵר לֹא חָפַצְתִּי לְקַחְתָּהּ, וְאַחַר הַחֲלִיצָה אוֹמֶרֶת כָּכָה יֵעָשֶׂה לָאִישׁ:

בְּרָכוֹת וּקְלָלוֹת. שֶׁאָמְרוּ יִשְׂרָאֵל בְּהַר גְּרִזִים וּבְהַר עֵיבָל:

בִּרְכַּת כֹּהֲנִים. נְשִׂיאַת כַּפַּיִם:

בִּרְכוֹת כֹּהֵן גָּדוֹל. בְּיוֹם הַכִּפּוּרִים אַחַר עֲבוֹדַת הַיּוֹם שֶׁלְּפָנַי וְלִפְנִים הוּא קוֹרֵא אֶת הַפָּרָשָׁה בַּתּוֹרָה, וּמְבָרֵךְ שְׁמֹנָה בְּרָכוֹת הַמְפֹרָשׁוֹת בְּמַתְנִיתִין:

וּפָרָשַׁת הַמֶּלֶךְ. הִיא פָּרָשַׁת הַקְהֵל, כְּדִמְפָרֵשׁ בְּסוֹף פִּרְקִין:

וּפָרָשַׁת עֶגְלָה עֲרוּפָה. (שם כא) יָדֵינוּ לֹא שָׁפְכוּ אֶת הַדָּם הַזֶּה, כַּפֵּר לְעַמְּךָ יִשְׂרָאֵל וְגוֹ':

פָּרָשַׁת מְשׁוּחַ מִלְחָמָה. (שם כ) וְהָיָה כְּקָרְבְכֶם וְגוֹ' שְׁמַע יִשְׂרָאֵל אַתֶּם קְרֵבִים הַיּוֹם וְגוֹ':

משנה ג

כֵּיצַד. כְּמוֹ מִנַּיִן:

וּלְהַלֵּן הוּא אוֹמֵר. בַּבְּרָכוֹת וּקְלָלוֹת שֶׁל הַר גְּרִזִים:

מָה עֲנִיָּה הָאֲמוּרָה לְהַלָּן בִּלְשׁוֹן הַקֹּדֶשׁ. דִּכְתִיב (שם כז) וְאָמְרוּ אֶל כָּל אִישׁ יִשְׂרָאֵל קוֹל רָם, וּכְתִיב הָתָם (שמות יט) וְהָאֱלֹהִים יַעֲנֶנּוּ בְּקוֹל, מַה לְהַלָּן בִּלְשׁוֹן הַקֹּדֶשׁ, אַף כָּאן בִּלְשׁוֹן הַקֹּדֶשׁ:

משנה ד

וְעָנְתָה וְאָמְרָה כָּכָה. אֵינוֹ צָרִיךְ לְלַמְּדָהּ בִּגְזֵרָה שָׁוָה, שֶׁמַּעֲצָמָהּ הִיא לְמֵדָה, וְעָנְתָה וְאָמְרָה כָּכָה, כַּלָּשׁוֹן הַזֶּה תֹּאמַר:

משנה ה

שֶׁבִּשּׁוֹמְרוֹן. אֵצֶל שׁוֹמְרוֹן:

מִכָּאן וּמִכָּאן. עַל הֶהָרִים:

בְּשִׁבְעִים לָשׁוֹן. בִּכְתָב שֶׁל שִׁבְעִים אֻמּוֹת, וְכָל הָרוֹצֶה לִלְמֹדָהּ יָבֹא וְיִלְמֹד. שֶׁלֹּא יִהְיֶה פִּתְחוֹן פֶּה לָאֻמּוֹת לוֹמַר לֹא הָיָה לָנוּ מֵהֵיכָן לִלְמֹד:

אֶת הָאֲבָנִים. סָתְרוּ אֶת הַמִּזְבֵּחַ לְאַחַר שֶׁהֶעֱלוּ הָעוֹלוֹת וְהַשְּׁלָמִים:

וְלָנוּ בִּמְקוֹמָן. בְּבֵית מְלוֹנָם בַּגִּלְגָּל, וְשָׁם הֵקִימוּ אֶת הָאֲבָנִים:

משנה ו

בַּמְּדִינָה אוֹמֵר אוֹתָהּ שָׁלֹשׁ בְּרָכוֹת. שֶׁמַּפְסִיקִין הַכֹּהֲנִים בֵּין פָּסוּק לְפָסוּק, וְעוֹנִים הַצִּבּוּר אָמֵן:

וּבַמִּקְדָּשׁ בְּרָכָה אֶחָת. לְפִי שֶׁאֵין עוֹנִים אָמֵן בַּמִּקְדָּשׁ וְאֵין כָּאן שׁוּם הֶפְסֵק:

כִּכְתָבָן. בְּיו"ד הֵ"א:

בְּכִנּוּיָן. בְּאֶל"ף דָּל"ת. שֶׁאֵין מַזְכִּירִין הַשֵּׁם כִּכְתָבוֹ אֶלָּא בַּמִּקְדָּשׁ בִּלְבַד, שֶׁנֶּאֱמַר (שמות כ) בְּכָל הַמָּקוֹם אֲשֶׁר אַזְכִּיר אֶת שְׁמִי אָבֹא אֵלֶיךָ וּבֵרַכְתִּיךָ, סָרֵס הַמִּקְרָא וְדָרְשֵׁהוּ, בְּכָל הַמָּקוֹם אֲשֶׁר אָבֹא אֵלֶיךָ וּבֵרַכְתִּיךָ, דְּהַיְנוּ בַּמִּקְדָּשׁ, שָׁם אַזְכִּיר אֶת שְׁמִי:

כְּנֶגֶד כִּתְפֵּיהֶן. מִפְּנֵי שֶׁצָּרִיךְ נְשִׂיאַת כַּפַּיִם, דִּכְתִיב וַיִּשָּׂא אַהֲרֹן אֶת יָדָיו אֶל הָעָם וַיְבָרְכֵם, וּכְתִיב (דברים יח) הוּא וּבָנָיו כָּל הַיָּמִים, מָה הוּא בִּנְשִׂיאוּת כַּפַּיִם, אַף בָּנָיו בִּנְשִׂיאַת כַּפַּיִם כָּל הַיָּמִים:

וּבַמִּקְדָּשׁ. שֶׁמְּבָרְכִים אֶת הָעָם בַּשֵּׁם הַמְפֹרָשׁ וּשְׁכִינָה לְמַעְלָה מִקְשָׁרֵי אֶצְבְּעוֹתֵיהֶם, מַגְבִּיהִים יְדֵיהֶם לְמַעְלָה מֵרָאשֵׁיהֶם:

שֶׁאֵין מַגְבִּיהַּ יָדָיו לְמַעְלָה מִן הַצִּיץ. מִפְּנֵי שֶׁהַשֵּׁם כָּתוּב בּוֹ. וְאֵין הֲלָכָה כְּרַבִּי יְהוּדָה:

משנה ז

בִּרְכוֹת כֹּהֵן גָּדוֹל. בְּיוֹם הַכִּפּוּרִים, לְאַחַר שֶׁכָּלְתָה עֲבוֹדַת הַיּוֹם קוֹרֵא בַּתּוֹרָה וּמְבָרֵךְ שְׁמֹנָה בְּרָכוֹת:

חַזַּן הַכְּנֶסֶת. שַׁמָּשׁ הַכְּנֶסֶת שֶׁטֹּרַח עִסְקֵי הַכְּנֶסֶת עָלָיו לְהַכְנִיס וּלְהוֹצִיא לְהַפְשִׁיט אֶת הַתֵּבָה וּלְהָכִין [הַכֹּל]:

רֹאשׁ הַכְּנֶסֶת. עַל פִּיו נֶחְתָּכִין דִּבְרֵי הַכְּנֶסֶת, מִי יִפְרֹס עַל שְׁמַע, מִי יַפְטִיר בַּנָּבִיא, מִי יֵרֵד לִפְנֵי הַתֵּבָה:

סְגָן. הַמּוּכָן תַּחַת כֹּהֵן גָּדוֹל. שֶׁאִם יֶאֱרַע בּוֹ פְּסוּל יְשַׁמֵּשׁ תַּחְתָּיו:

וְהַסְּגָן לְכֹהֵן גָּדוֹל. וְכֻלָּן מִשּׁוּם כְּבוֹדוֹ שֶׁל כֹּהֵן גָּדוֹל, דִּכְתִיב (משלי יד) בְּרֹב עָם הַדְרַת מֶלֶךְ:

וְכֹהֵן גָּדוֹל עוֹמֵד וּמְקַבֵּל. מִכָּלָּן דְּיוֹשֵׁב הָיָה, שְׁמַע מִנָּהּ בְּעֶזְרַת נָשִׁים הָיָה קוֹרֵא. דְּאִי בְּעֶזְרַת יִשְׂרָאֵל קָיְמָא לָן אֵין יְשִׁיבָה בָּעֲזָרָה אֶלָּא לְמַלְכֵי בֵּית דָּוִד בִּלְבַד:

וְקוֹרֵא אַחֲרֵי מוֹת. שֶׁהוּא מְסֻדָּר יוֹם הַכִּפּוּרִים:

וְאַף בָּעֲשׂוֹר. שֶׁבִּפָּרָשַׁת שׁוֹר אוֹ כֶּשֶׂב, דִּסְמוּכָה הִיא לְפָרָשַׁת אַחֲרֵי מוֹת וְיָכוֹל לִגְלֹל סֵפֶר תּוֹרָה לְשָׁם בְּעוֹד שֶׁהַמְתֻרְגְּמָן מְתַרְגֵּם פָּסוּק אַחֲרוֹן שֶׁל פָּרָשַׁת אַחֲרֵי מוֹת, וְאֵין כָּאן שֶׁהוּת כְּדֵי שֶׁיַּפְסִיק הַמְתֻרְגְּמָן:

וְגוֹלֵל אֶת הַתּוֹרָה. וְאַף עַל פִּי שֶׁעֲדַיִן לֹא קָרָא בָּעֲשׂוֹר שֶׁל חֲמֵשׁ הַפְּקוּדִים, יִקְרָא אוֹתָהּ עַל פֶּה וְלֹא יִגְלֹל סֵפֶר תּוֹרָה לְשָׁם, מִפְּנֵי שֶׁהוּא רָחוֹק וְיֵשׁ שָׁהוּת שֶׁיַּפְסִיק הַתֻּרְגְּמָן וְאֵיכָא גְּנַאי לַצִּבּוּר. וְלִקְרוֹת בִּשְׁנֵי סִפְרֵי תּוֹרָה אִי אֶפְשָׁר, לְפִי שֶׁאֵין אָדָם אֶחָד קוֹרֵא בִּשְׁנֵי סִפְרֵי תּוֹרָה בַּצִּבּוּר, מִשּׁוּם פְּגָמוֹ שֶׁל סֵפֶר תּוֹרָה הָרִאשׁוֹן:

יוֹתֵר מִמַּה שֶּׁקָּרִיתִי לִכְנֵיכֶם. מַה שֶּׁאֲנִי עָתִיד לִקְרוֹת עוֹד עַל פֶּה, אַל תֹּאמְרוּ שֶׁחָסֵר מִן הַסֵּפֶר הַזֶּה לְכָךְ אֵינִי גּוֹלְלוֹ שָׁם. וְכָל כָּךְ לָמָּה, שֶׁלֹּא לְהוֹצִיא לַעַז עַל סֵפֶר תּוֹרָה:

עַל הַתּוֹרָה. בְּרָכָה שֶׁלְּאַחֲרֶיהָ:

וְעַל הָעֲבוֹדָה. רְצֵה ה' אֱלֹהֵינוּ:

וְעַל הַהוֹדָיָה. מוֹדִים אֲנַחְנוּ לְךָ:

וְעַל מְחִילַת עָוֹן. אַתָּה בְחַרְתָּנוּ, שְׁחוֹתָם בָּהּ מֶלֶךְ מוֹחֵל וְסוֹלֵחַ לַעֲוֹנוֹתֵינוּ:

וְעַל הַמִּקְדָּשׁ. שֶׁתִּשְׁרֶה שְׁכִינָה בְּבֵית הַמִּקְדָּשׁ, וְחוֹתָם בָּהּ בָּרוּךְ אַתָּה ה' שׁוֹכֵן בְּצִיּוֹן:

וְעַל הַכֹּהֲנִים. שֶׁיְּקַבֵּל קָרְבְּנוֹתֵיהֶם בְּרָצוֹן. וְחוֹתָם בָּהּ מְקַדֵּשׁ הַכֹּהֲנִים:

וְעַל שְׁאָר הַתְּפִלָּה. שֶׁיִּהוּ יִשְׂרָאֵל נוֹשְׂעִין מֵאוֹיְבֵיהֶם. וְחוֹתָם בָּהּ עַמְּךָ יִשְׂרָאֵל צְרִיכִים יְשׁוּעָה בָּרוּךְ אַתָּה ה' שׁוֹמֵעַ תְּפִלָּה:

משנה ח

בַּשְּׁמִינִי. בְּשָׁנָה שְׁמִינִית שֶׁל שְׁמִיטָה שֶׁעָבְרָה, שֶׁהִיא מוֹצָאֵי שְׁבִיעִית זוֹ. בְּמוֹצָאֵי יוֹם טוֹב רִאשׁוֹן, דִּכְתִיב (דברים לא) בְּחַג הַסֻּכּוֹת, שׁוֹמֵעַ אֲנִי אֶפְלוּ בְּיוֹם טוֹב אַחֲרוֹן שֶׁל חָג, תַּלְמוּד לוֹמַר שָׁם בְּבֹא כָּל יִשְׂרָאֵל לֵרָאוֹת, מִתְּחִלַּת חֹל הַמּוֹעֵד:

אַגְרִיפַּס הַמֶּלֶךְ. מִזַּרְעוֹ שֶׁל הוֹרוֹדוּס הָיָה, וּבְיָמָיו נֶחֱרַב בַּיִת שֵׁנִי:

זָלְגוּ עֵינָיו דְּמָעוֹת. שֶׁהַמִּקְרָא הַזֶּה פְּסָלוֹ מִן הַמַּלְכוּת:

אָחִינוּ אָתָּה. שֶׁאָמוֹ מִיִּשְׂרָאֵל:

וְקוֹרֵא מִתְּחִלַּת אֵלֶּה הַדְּבָרִים עַד שְׁמַע. שֶׁבְּוַדַּאי תַּחֲנַן. וּמְחַבֵּר עִם פָּרָשַׁת שְׁמַע פָּרָשַׁת וְהָיָה אִם שָׁמוֹעַ, שֶׁיֵּשׁ בְּפָרָשַׁת שְׁמַע קַבָּלַת מַלְכוּת שָׁמַיִם וּבְפָרָשַׁת וְהָיָה אִם שָׁמוֹעַ קַבָּלַת עֹל מִצְוֹת. וּמְדַלֵּג, וְקוֹרֵא עֲשֹׂר תְּעַשֵּׂר. וּמִשָּׁם מְדַלֵּג וְקוֹרֵא כִּי תְכַלֶּה לַעֲשֵׂר, מִפְּנֵי שֶׁהוּא זְמַן אָסִיף וּמַתְּנוֹת עֲנִיִּים וְהַפָּרָשַׁת תְּרוּמוֹת וּמַעֲשְׂרוֹת. וְאַף עַל פִּי שֶׁפָּרָשַׁת הַמֶּלֶךְ בֵּין עַשֵּׂר לְכִי תְכַלֶּה לַעֲשֵׂר הָיָה קוֹרֵא אוֹתָם יַחַד, שֶׁלֹּא לְהַפְסִיק בְּמַעֲשְׂרוֹת. וְאַחַר כָּךְ בְּרָכוֹת וּקְלָלוֹת, שֶׁהֵן קַבָּלַת גְּזֵרוֹת וְעָנְשִׁים שֶׁל תּוֹרָה. וְחוֹזֵר וְקוֹרֵא פָּרָשַׁת הַמֶּלֶךְ, שׂוֹם תָּשִׂים עָלֶיךָ מֶלֶךְ:

פרק ח

משנה א

מְשׁוּחַ מִלְחָמָה. וְדִבֶּר אֶל הָעָם בִּלְשׁוֹן הַקֹּדֶשׁ. נֶאֱמַר כָּאן (דברים כ) וְדִבֶּר אֶל הָעָם, וְנֶאֱמַר לְהַלָּן (שמות יט) מֹשֶׁה יְדַבֵּר, מַה לְּהַלָּן בִּלְשׁוֹן הַקֹּדֶשׁ, אַף כָּאן בִּלְשׁוֹן הַקֹּדֶשׁ:

לְכָל כּוֹשֶׁל. כָּל הַכּוֹשְׁלִים שֶׁאֵינָן יְכוֹלִין לְלֶכֶת בְּרַגְלֵיהֶן:

הֲגָפַת תְּרִיסִין. הַכָּאַת הַמָּגִנִּים זוֹ בְּזוֹ לְהַשְׁמִיעַ קוֹל וּלְאֵימָה:

הַקַּלְגַּסִּין. מַקֵּלוֹת שֶׁרָאשֵׁיהֶן עֲקוּמִים וּמַכִּין בָּהֶם עַל גַּבֵּי אֲבָנִים וְהֵם מְנַתְּזִים עַל הָאוֹיְבִים:

שׁוֹבַךְ. שֵׂר צָבָא הֲדַדְעֶזֶר בִּשְׁמוּאֵל (ב י):

משנה ב

אֶחָד הַבּוֹנֶה וְאֶחָד הַלּוֹקֵחַ. בַּיִת בָּנוּי, שֶׁהֲרֵי אֲצָלוֹ הוּא חָדָשׁ:

וְאֶחָד הַנּוֹטֵעַ חֲמִשָּׁה אִילָנֵי מַאֲכָל. דִּבְהָכִי הָוֵי כֶּרֶם, שְׁתַּיִם כְּנֶגֶד שְׁתַּיִם, וְאַחַת יוֹצֵאת זָנָב:

וַאֲפִלּוּ מֵחֲמֵשֶׁת מִינִים. מִצְּטָרְפִים:

משנה ג

אִילָנֵי סָרָק. כְּגוֹן אֲרָזִים וְשִׁקְמִים שֶׁאֵינָם עוֹשִׂים פְּרִי:

וְהַמַּחֲזִיר אֶת גְּרוּשָׁתוֹ. וְאֶרְסָהּ, אֵינוֹ חוֹזֵר, שֶׁאֵינָהּ חֲדָשָׁה לוֹ, וּקְרָא כְּתִיב אִשָּׁה חֲדָשָׁה:

אַלְמָנָה. וְאֶרְסָהּ כֹּהֵן גָּדוֹל, אֵינוֹ חוֹזֵר בִּשְׁבִילָהּ, דִּכְתִיב וְלֹא לְקֵחָהּ, וְהָיָה אֶפְשָׁר לוֹמַר וְלֹא לְקַח, מַאי לְקֵחָהּ, שֶׁתְּהֵא רְאוּיָה לוֹ לְלֵקִיחָה:

עַל מְכוֹנוֹ. סְתָרוֹ וּבְנָאוֹ כְּמִדָּה רִאשׁוֹנָה. אֵינוֹ חוֹזֵר, דְּלָאו חָדָשׁ הוּא, וְגָרַע מֵהַלּוֹקֵחַ וְהַיּוֹרֵשׁ:

הַבּוֹנֶה בֵּית לִבְנִים בַּשָּׁרוֹן. מָקוֹם הוּא שְׁשְׁמוֹ שָׁרוֹן, וְאֵין הַקַּרְקַע שָׁלוֹ יָפֶה לִלְבֵנִים, וְלֹא הָוֵי דָּבָר שֶׁל קַיָּמָא, שֶׁהִיוּ צְרִיכִין לְחַדְּשָׁהּ שְׁנֵי פְּעָמִים כָּל שֶׁבַע שָׁנִים:

משנה ד

וְאֵלּוּ שֶׁאֵין זָזִין מִמְּקוֹמָן. דְּהָנָךְ דִּלְעֵיל הוֹלְכִים עַד הַגְּבוּל וְשָׁם שׁוֹמְעִין דִּבְרֵי כֹּהֵן, וְחוֹזְרִים מִן הַמַּעֲרָכָה לְתוֹךְ אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל, וְאֵין חוֹזְרִין לְבָתֵּיהֶן אֶלָּא עוֹסְקִים לְסַפֵּק מַיִם וּמָזוֹן לַהוֹלְכִים לַמִּלְחָמָה. וְאֵלּוּ אֵין זָזִין מִמְּקוֹמָן וַאֲפִלּוּ לְלֶכֶת עַד הַסְּפָר וְלָשׁוּב עַל פִּי כֹּהֵן:

הַבּוֹנֶה בַּיִת וַחֲנָכוֹ. וְלֹא דַּר בּוֹ עֲדַיִן שָׁנָה. וְכֵן הַנּוֹטֵעַ כֶּרֶם וְחִלְּלוֹ, וַעֲדַיִן לֹא עָבְרָה שָׁנָה רְבִיעִית שֶׁלָּמָה עָלָיו:

נָקִי יִהְיֶה לְבֵיתוֹ. בְּשָׁבִיל בֵּיתוֹ:

יִהְיֶה. לְרִבּוּיָא הוּא. הוֹסִיף לְךָ הַכָּתוּב הֲוָיָה אַחֶרֶת לִהְיוֹת כָּזוֹ:

משנה ה

וְיָסְפוּ הַשֹּׁטְרִים. עַל דִּבְרֵי כֹּהֵן:

בְּקִשְׁרֵי הַמִּלְחָמָה. כְּשֶׁמִּתְקַשְּׁרִין לַעֲמֹד צְפוּפִין שֶׁלֹּא יְפָרְקוּם אוֹיְבִים:
לְפִיכָךְ. שֶׁהַיְּרֵא וְהוּ הַיֶּרֶא מֵעֲבֵרוֹת שֶׁבְּיָדוֹ, תְּלָתָה תּוֹרָה בְּבָנָה וְנָטַע וְאֵרֵס לַחְזֹר בִּגְלָלָן, כְּדֵי שֶׁיִּתְלוּ בְּכָךְ הַחֲזָרָה וְלֹא יִתְבַּיֵּשׁ לוֹמַר עָלָיו מֵעֲבֵרוֹת שֶׁבְּיָדוֹ הוּא יֵרֵא וְחוֹזֵר:
רַבִּי יוֹסֵי אוֹמֵר אַלְמָנָה לְכֹהֵן גָּדוֹל וְכוּ'. לְרַבִּי יוֹסֵי הַגְּלִילִי אֲפִלּוּ עָבַר עַל דִּבְרֵי סוֹפְרִים חוֹזֵר. וּלְרַבִּי יוֹסֵי עַד שֶׁיַּעֲבֹר עַל דִּבְרֵי תּוֹרָה, דּוּמְיָא דְּאַלְמָנָה לְכֹהֵן גָּדוֹל:

משנה ו

וּבַעֲקֵבוֹ שֶׁל עָם. בְּסוֹפוֹ שֶׁל עָם, שֶׁמְּשַׁמְּרִים שֶׁלֹּא יַחְזְרוּ הָאַחֲרוֹנִים לַאֲחוֹרֵיהֶם לָנוּס:
זְקִיפִים. גִּבּוֹרִים מְמֻנִּים לְכָךְ שֶׁאִם יִפֹּל אֶחָד מִן הַנִּלְחָמִים יַעֲמִידוּהוּ וְיִזְקְפוּהוּ:
וַאֲחֹרִים מַאֲחוֹרֵיהֶם וְכַשִּׁילִין שֶׁל בַּרְזֶל בִּידֵיהֶם. לִשְׁמֹר שֶׁלֹּא יָנוּסוּ:
כַּשִּׁילִין. קַרְדּוֹמוֹת שֶׁל בַּרְזֶל:
לְקַפֵּחַ אֶת שׁוֹקָיו. לַחֲתוֹךְ אֶת שׁוֹקָיו:
שֶׁתְּחִלַּת נִיסָּה נְפִילָה. לְשׁוֹן מְסֹרָס הוּא, שֶׁתְּחִלַּת נְפִילָה נִיסָּה:

משנה ז

בַּמֶּה דְּבָרִים אֲמוּרִים. שֶׁחוֹזְרִים מִן הַמַּעֲרָכָה, וְיֵשׁ שָׁאֵין זָזִין מִמְּקוֹמָם. בְּמִלְחֶמֶת הָרְשׁוּת:
אֲבָל מִלְחֶמֶת מִצְוָה הַכֹּל יוֹצְאִים. מִלְחֶמֶת אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל וּמִלְחֶמֶת עֲמָלֵק הַכֹּל מוּדִים שֶׁהִיא חוֹבָה וְהַכֹּל יוֹצְאִים בָּהּ. וּמִלְחֶמֶת בֵּית דָּוִד שֶׁהִיא לְרָוְחָה לְהַרְחִיב גְּבוּל יִשְׂרָאֵל וְלָקַחַת מַס מֵהָעַמִּים כְּגוֹן מִלְחֶמֶת אֲרַם נַהֲרַיִם וַאֲרַם צוֹבָה, הַכֹּל מוֹדִים שֶׁהִיא רְשׁוּת. לֹא נֶחְלְקוּ תַּנָּא קַמָּא וְרַבִּי יְהוּדָה אֶלָּא בְּמִלְחָמָה שֶׁנִּלְחָמִים יִשְׂרָאֵל עִם אוֹיְבֵיהֶם כְּדֵי שֶׁלֹּא יִתְגַּבְּרוּ עֲלֵיהֶם וְיָצְרוּ לָהֶם. תַּנָּא קַמָּא קָרֵי לַהּ מִלְחֶמֶת רְשׁוּת וְסוֹבֵר שֶׁאֵין אָדָם רַשַּׁאי לְהִתְבַּטֵּל מִן הַמִּצְוָה כְּדֵי לְהִלָּחֵם בְּמִלְחָמָה כָּזוֹ. וְרַבִּי יְהוּדָה סָבַר שֶׁגַּם זוֹ מִלְחֶמֶת מִצְוָה, מֵאַחַר שֶׁהוּא לְהוֹשִׁיעַ אֶת יִשְׂרָאֵל מִיַּד שׁוֹנְאֵיהֶם, וְהָעוֹסֵק בְּמִצְוָה פָּטוּר מִן הַמִּצְוָה. וְאֵין הֲלָכָה כְּרַבִּי יְהוּדָה:

פרק ט

משנה א

עֶגְלָה עֲרוּפָה בִּלְשׁוֹן הַקֹּדֶשׁ. מַה שֶּׁהַזְקֵנִים אוֹמְרִים יָדֵינוּ לֹא שָׁפְכוּ אֶת הַדָּם הַזֶּה וְהַכֹּהֲנִים אוֹמְרִים כַּפֵּר לְעַמְּךָ יִשְׂרָאֵל וְגוֹ', בִּלְשׁוֹן הַקֹּדֶשׁ הֶזְקִקוּ לְאָמְרָן:
שֶׁנֶּאֱמַר כִּי יִמָּצֵא כוּ'. וּבְאוֹתוֹ פָּרָשָׁה נֶאֱמַר וְעָנוּ וְאָמְרוּ, וְנֶאֱמַר לְהַלָּן (דברים כז) וְעָנוּ הַלְוִיִּם וְאָמְרוּ, מַה לְּהַלָּן בִּלְשׁוֹן הַקֹּדֶשׁ, אַף כָּאן בִּלְשׁוֹן הַקֹּדֶשׁ:
הָיוּ יוֹצְאִים. וּבָאִים שָׁם וּמוֹדְדִים מִן הֶחָלָל לְצַד הֶעָרוֹת שֶׁסְּבִיבוֹתָיו לֵידַע אֵיזוֹ קְרוֹבָה:

אֵין בֵּית דִּין שָׁקוּל. אֵין בֵּית דִּין עֲשׂוּיִין שֶׁיְּהֵא אָפְשָׁר לַחְלֹק שָׁוֶה בְּשָׁוֶה, אֶלָּא שֶׁיְּהֵא הָרֹב לְצַד אֶחָד לְקַיֵּם אַחֲרֵי רַבִּים לְהַטּוֹת. (שמות כג):

משנה ב

נִמְצָא סָמוּךְ לַסָּפָר. אֵצֶל גְּבוּל הַגּוֹיִם:

לֹא הָיוּ מוֹדְדִים. דִּכְתִיב כִּי יִמָּצֵא חָלָל, פֹּרֶט לְמַמְצִיא אֶת עַצְמוֹ, שֶׁסָּמוּךְ לִגְבוּל הַגּוֹיִם כְּאִלּוּ הִמְצִיא עַצְמוֹ לְמִיתָה הוּא:

לְעִיר שֶׁאֵין בָּהּ בֵּית דִּין לֹא הָיוּ מוֹדְדִין. אֵין מוֹדְדִין אֶלָּא מֵעִיר שֶׁיֵּשׁ בָּהּ בֵּית דִּין. הָכִי קָאָמַר, נִמְצָא סָמוּךְ לְעִיר שֶׁאֵין בָּהּ בֵּית דִּין, אֵין מוֹדְדִין לָהּ, אֶלָּא לְעִיר שֶׁיֵּשׁ בָּהּ בֵּית דִּין מוֹדְדִין, אֵיזוֹ עִיר שֶׁיֵּשׁ בָּהּ בֵּית דִּין קְרוֹבָה לוֹ. וְאִי לֹא הַדַּר תַּנְיֵיהּ, הֲוָה אָמִינָא אֵין מוֹדְדִין כְּלָל, תַּלְמוּד לוֹמַר וְלָקְחוּ זְקֵנֵי הָעִיר, מִכָּל מָקוֹם, דְּהַאי הָעִיר קְרָא יְתֵרָא הוּא, דְּמָצֵי לְמִכְתָּב וְהָיָה הָעִיר הַקְּרוֹבָה אֶל הֶחָלָל וְיָצְאוּ זְקֵנֶיהָ:

מָכֶוָן. מְצֻמָּצָם, שֶׁאֵין זוֹ קְרוֹבָה לוֹ מִזּוֹ אֲפִלּוּ מְלֹא חוּט:

שְׁתֵּיהֶן מְבִיאוֹת שְׁתֵּי עֲגָלוֹת דִּבְרֵי רַבִּי אֱלִיעֶזֶר. וְאֵין כֵּן הֲלָכָה, אֶלָּא שְׁתֵּיהֶן מְבִיאוֹת עֶגְלָה אַחַת בְּשֶׁתְּפוּת. וְהָכִי אָמְרִינַן בַּגְּמָרָא בִּבְכוֹרוֹת:

אֵין יְרוּשָׁלַיִם מְבִיאָה עֶגְלָה עֲרוּפָה. דִּכְתִיב (דברים כא) בָּאֲדָמָה אֲשֶׁר ה' אֱלֹהֶיךָ נוֹתֵן לְךָ נַחֲלָה לִרְשָׁתָהּ, פֹּרֶט לִירוּשָׁלַיִם שֶׁלֹּא נִתְחַלְּקָה לִשְׁבָטִים:

משנה ג

נִמְצָא רֹאשׁוֹ בְּמָקוֹם אֶחָד. הַשְׁתָּא לֹא מַיְירֵי תַּנָּא לְעִנְיַן מְדִידָה. דְּמִדְּקָתָנֵי סֵיפָא מֵאַיִן הָיוּ מוֹדְדִין, מִכְּלָל דְּרֵישָׁא לָאו בַּמְּדִידָה עָסְקִינַן. אֶלָּא בְּמֵת מִצְוָה קָנָה מְקוֹמוֹ עָסְקִינַן, דְּהֵיכָא דְּנִמְצָא רֹאשׁוֹ בְּמָקוֹם אֶחָד וְגוּפוֹ בְּמָקוֹם אַחֵר, מוֹלִיכִין רֹאשׁוֹ אֵצֶל גּוּפוֹ וְקוֹבְרִין אוֹתוֹ בַּמָּקוֹם שֶׁנִּמְצָא הַגּוּף, דְּגוּפֵיהּ בְּדוּכְתֵּיהּ נָפַל וְרֵישָׁא הוּא דְּנָיֵיד, דִּבְרֵי רַבִּי אֱלִיעֶזֶר:

רַבִּי עֲקִיבָא אוֹמֵר מוֹלִיכִין הַגּוּף אֵצֶל הָרֹאשׁ. דְּרֵישָׁא הֵיכָא דְּנָפֵיל נָפֵיל וְגוּפֵיהּ רָהֵיט וְאָזֵיל. וַהֲלָכָה כְּרַבִּי עֲקִיבָא:

משנה ד

רַבִּי אֱלִיעֶזֶר אוֹמֵר מִטְּבוּרוֹ. קְסָבַר עִקַּר חִיּוּתָא בְּטִבּוּרֵיהּ הוּא:

רַבִּי עֲקִיבָא אוֹמֵר מֵחָטְמוֹ. עִקַּר חִיּוּתָא מֵחָטְמוֹ הוּא, דִּכְתִיב (בראשית ז) כָּל אֲשֶׁר נִשְׁמַת רוּחַ חַיִּים בְּאַפָּיו:

מִמָּקוֹם שֶׁנַּעֲשָׂה חָלָל מִצַּוָּארוֹ. דְּאֵין קָרוּי חָלָל אֶלָּא מִן הַצַּוָּאר, כְּדִכְתִיב (יחזקאל כא) עַל צַוְּארֵי חַלְלֵי רְשָׁעִים, הִלְכָךְ מִמָּנוּ הָיוּ מוֹדְדִים, כְּדִכְתִיב אֶל הֶחָלָל. וַהֲלָכָה כְּרַבִּי עֲקִיבָא:

משנה ה

נִפְטְרוּ זְקֵנֵי יְרוּשָׁלַיִם. שֶׁאֵינָן בָּאִין אֶלָּא לִמְדֹּד, כִּדְכְתִיב וְיָצְאוּ זְקֵנֶיךָ וְשֹׁפְטֶיךָ וּמָדְדוּ:

אַף עַל פִּי שֶׁאֵינוֹ אֵיתָן כָּשֵׁר. שֶׁלֹּא נֶאֱמַר אֵיתָן לְעִכּוּבָא אֶלָּא לְמִצְוָה:

בָּקוֹפִיץ. סַכִּין גָּדוֹל:

מַאֲחוֹרֶיהָ. מִמּוּל עָרְפָּהּ:

מָקוֹמָהּ אָסוּר. לְעוֹלָם:

וּמַתָּר לִסְרֹק שָׁם פִּשְׁתָּן. עֲבוֹדָה שֶׁאֵינָהּ בְּגוּפָהּ שֶׁל קַרְקַע, דִּכְתִיב (דברים כא) אֲשֶׁר לֹא יֵעָבֵד וְלֹא יִזָּרַע, מַה זְּרִיעָה מְיֻחֶדֶת שֶׁהִיא בְּגוּפוֹ שֶׁל קַרְקַע, אַף כָּל עֲבוֹדָה שֶׁהִיא בְּגוּפוֹ שֶׁל קַרְקַע:

לְנַקֵּר שָׁם אֲבָנִים. לְסַתֵּת שָׁם אֲבָנִים:

משנה ו

לֹא בָא לְיָדֵינוּ וּפְטַרְנוּהוּ. בְּלֹא מְזוֹנוֹת:

וְלֹא רְאִינוּהוּ וְהִנַּחְנוּהוּ. בְּלֹא לְוָיָה:

משנה ז

תֵּצֵא וְתִרְעֶה בָּעֵדֶר. כִּשְׁאָר חֻלִּין:

כִּפְּרָה סְפֵקָהּ. הֵיא עִשְׂתָּה אֶת שֶׁלָּהּ:

וְאַחַר כָּךְ נִמְצָא הַהוֹרֵג הֲרֵי זֶה יֵהָרֵג. דִּכְתִיב בְּסוֹף פָּרָשַׁת עֶגְלָה עֲרוּפָה (דברים כא) וְאַתָּה תְּבַעֵר הַדָּם הַנָּקִי מִקִּרְבֶּךָ:

משנה ח

עַד אֶחָד אוֹמֵר רָאִיתִי וְעַד אֶחָד אוֹמֵר לֹא רָאִיתָ. וּכְגוֹן שֶׁבָּאוּ שְׁנֵיהֶם בְּבַת אַחַת, [אָז] הָיוּ עוֹרְפִים. אֲבָל אִם בָּא אֶחָד תְּחִלָּה וְאָמַר רָאִיתִי אֶת הַהוֹרֵג, וְהֵימְנוּהוּ כְּבֵי תְּרֵי, שֶׁהַתּוֹרָה הֶאֱמִינַתְהוּ דִּכְתִיב (שם) לֹא נוֹדַע מִי הִכָּהוּ, הָא נוֹדַע אֲפִלּוּ עַל פִּי עֵד אֶחָד אֵין עוֹרְפִין, אַף עַל פִּי שֶׁבָּא עֵד אֶחָד אַחַר כָּךְ וְהִכְחִישׁוֹ, אֵינוֹ נֶאֱמָן הַשֵּׁנִי, שֶׁאֵין דְּבָרָיו שֶׁל אֶחָד בְּמָקוֹם שְׁנַיִם:

עַד אֶחָד אוֹמֵר רָאִיתִי וּשְׁנַיִם אוֹמְרִים לֹא רָאִיתָ הָיוּ עוֹרְפִים. וּכְגוֹן שֶׁהַשְּׁנַיִם וְהָאֶחָד פְּסוּלֵי עֵדוּת הֵן, דִּבְפְּסוּלֵי עֵדוּת הֲלָךְ אַחַר רֹב דֵּעוֹת:

משנה ט

בָּטְלָה עֶגְלָה עֲרוּפָה. לְפִי שֶׁמַּכִּירִין הָיוּ בָּהֶם מִי רָגִיל לַהֲרֹג:

בָּטְלוּ הָאֶשְׁכּוֹלוֹת. אִישׁ שֶׁהַכֹּל בּוֹ. כְּלוֹמַר תּוֹרָתָם אֻמָּת מִבְּלִי דֹּפִי:

משנה י

הוֹדָיַת מַעֲשֵׂר. וְדוּי מַעֲשֵׂר, בְּעַרְתִּי הַקֹּדֶשׁ מִן הַבַּיִת וְגַם נְתַתִּיו לַלֵּוִי. לְפִי שֶׁעֲזָרָא קָנַס אֶת הַלְוִיִּם שֶׁלֹּא יִתְּנוּ לָהֶם מַעֲשֵׂר כְּשֶׁעָלָה מִן הַגּוֹלָה וּבְנֵי לֵוִי לֹא עָלוּ עִמּוֹ, וְצִוָּה שֶׁיִּתְּנוּ הַמַּעֲשֵׂר לַכֹּהֲנִים. וְיוֹחָנָן כֹּהֵן גָּדוֹל בְּטֵל הַוִּדּוּי, שֶׁלֹּא הָיָה יָכוֹל לוֹמַר וְגַם נְתַתִּיו לַלֵּוִי:

בְּטֵל אֶת הַמְעוֹרְרִים. שֶׁהָיוּ הַלְוִיִּם בְּכָל יוֹם אוֹמְרִים עַל הַדּוּכָן עוּרָה לָמָּה תִישַׁן ה', אֲמַר וְכִי יֵשׁ שֵׁינָה לִפְנֵי הַמָּקוֹם, וְעָמַד וּבִטְּלָן:

אֶת הַנּוֹקְפִין. שֶׁהָיוּ מְסָרְטִין לָעֶגֶל שֶׁל קָרְבָּן בֵּין קַרְנָיו כְּדֵי שֶׁיִּפֹּל לוֹ דָּם בְּעֵינָיו כְּדֵי שֶׁלֹּא יִרְאֶה וְיֵהֵא נוֹחַ לְכָפְתוֹ וּלְשָׁחְטוֹ. וְעָמַד הוּא וּבִטְּלוֹ, שֶׁנִּרְאֶה כְּבַעַל מוּם. וְהִתְקִין לָהֶם טַבָּעוֹת בַּקַּרְקַע לְהַכְנִיס צַוָּאר הַבְּהֵמָה לְתוֹכָהּ:

נוֹקְפִין. מַכִּין. וְדֶגְמָתוֹ [חֻלִּין ז:] אֵין אָדָם נוֹקֵף אֶצְבָּעוֹ מִלְמַטָּה:

הָיָה פַּטִּישׁ מַכֶּה בִּירוּשָׁלַיִם. בְּחֹל הַמּוֹעֵד. חָרְשֵׁי נְחֹשֶׁת וּבַרְזֶל הָיוּ מַכִּין בַּפַּטִּישׁ לַעֲשׂוֹת מְלֶאכֶת הָאָבֵד שֶׁהִיא מֻתֶּרֶת בַּמּוֹעֵד. וְעָמַד הוּא וּבִטְּלָן, מִשּׁוּם דְּאַוּשָׁא מִלְּתָא טוּבָא וְאִיכָּא זִלְזוּל מוֹעֵד:

וּבְיָמָיו אֵין אָדָם צָרִיךְ לִשְׁאֹל עַל הַדָּמַאי. שֶׁהוּא אָמַר לִבְנֵי דוֹרוֹ כְּשֵׁם שֶׁתְּרוּמָה גְּדוֹלָה עָוֹן מִיתָה, כָּךְ תְּרוּמַת מַעֲשֵׂר וְטֶבֶל עָוֹן מִיתָה. וְתִקֵּן שֶׁיּוֹצִיאוּ מִן הַדְּמַאי תְּרוּמַת מַעֲשֵׂר וּמַעֲשֵׂר שֵׁנִי בִּלְבַד, וְלֹא יוֹצִיאוּ מִמֶּנּוּ מַעֲשֵׂר רִאשׁוֹן וְלֹא מַעֲשֵׂר עָנִי, שֶׁיְּכוֹלִין לוֹמַר לַלֵּוִי אוֹ לְעָנִי הָבֵא רְאָיָה שֶׁהוּא טֶבֶל וְטֵל. וּמִתַּקָּנָה זוֹ וְאֵילָךְ הַלּוֹקֵחַ פֵּרוֹת מִן הַשּׁוּק לֹא הָיָה שׁוֹאֵל אִם הֵן מְתֻקָּנִין אִם לָאו, אֶלָּא מִיָּד מַפְרִישׁ מֵהֶם תְּרוּמַת מַעֲשֵׂר וּמַעֲשֵׂר שֵׁנִי וְאוֹכֵל אֶת הַשְּׁאָר, שֶׁכָּל הַלּוֹקֵחַ מֵעַם הָאָרֶץ פֵּרוֹת הֵם בְּחֶזְקַת שֶׁהֵם דְּמַאי:

משנה יא

סַנְהֶדְרִין. שֵׁם הַדַּיָּנִים. וְנִקְרָאִים סַנְהֶדְרִין שֶׁשּׁוֹנְאִים הַדְּרַת פָּנִים בַּדִּין:

בָּטַל הַשִּׁיר. דִּכְתִיב (איכה ה) זְקֵנִים מִשַּׁעַר שָׁבָתוּ בַּחוּרִים מִנְּגִינָתָם, בַּזְּמַן שֶׁבָּטְלוּ הַזְּקֵנִים הַיּוֹשְׁבִים בַּשַּׁעַר שֶׁהֵם הַסַּנְהֶדְרִין, בָּטְלוּ הַבַּחוּרִים מִנְּגִינָתָם גַּם כֵּן:

משנה יב

מְשֻׁמָּתוּ נְבִיאִים הָרִאשׁוֹנִים. כָּל הַנְּבִיאִים נִקְרָאִים נְבִיאִים רִאשׁוֹנִים, חוּץ מֵחַגַּי זְכַרְיָה וּמַלְאָכִי וְחַבְרֵיהֶן דְּאַחֲרוֹנִים נִינְהוּ, שֶׁהָיוּ בְּבִנְיַן בַּיִת שֵׁנִי:

בָּטַל הַשָּׁמִיר. כְּמִין תּוֹלַעַת, בְּרִיָּתוֹ כִּשְׂעֹרָה, שֶׁהָיוּ מַרְאִים אוֹתוֹ עַל הָאֲבָנִים הָרְשׁוּמוֹת בַּדְּיוֹ וְהֵן נִבְקָעוֹת מֵאֵלֵיהֶן, וּבוֹ פּוֹתְחוּ אַבְנֵי הָאֵפוֹד וְהַחֹשֶׁן, דִּכְתִיב בְּהוּ בְּמִלֻּאוֹתָם, שֶׁיִּהְיוּ שְׁלֵמוֹת שֶׁלֹּא יְחַסְּרוּ בָּהֶם, אֶלָּא כּוֹתֵב עֲלֵיהֶן בְּדְיוֹ וּמַרְאֶה לָהֶם שָׁמִיר עַל פְּנֵי הַדְּיוֹ בַּחוּץ:

וְנֹפֶת צוּפִים. דְּבַשׁ הַבָּא מִמָּקוֹם שֶׁשְּׁמוֹ צִיפְיָאָה, וּמְשֻׁבָּח מְאֹד:

וּפָסְקוּ אַנְשֵׁי אֲמָנָה. אֲנָשִׁים שֶׁמַּאֲמִינִים בְּהַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא:

משנה יג

הַטָּהֳרָה בִּטְּלָה אֶת הַטַּעַם. טָהֳרָה שֶׁפָּסְקָה מִיִּשְׂרָאֵל, בִּטְּלָה טַעַם הַפֵּרוֹת וְרֵיחָם. שֶׁבִּזְמַן שֶׁהָיוּ יִשְׂרָאֵל טְהוֹרִים וְעוֹסְקִים בַּטָּהֳרָה אַף הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא הָיָה מְטַהֵר אֶת הַפֵּרוֹת מִטַּעַם רַע וְרֵיחַ רַע:

מַעֲשֵׂר בִּטֵּל שִׁכָּרוֹן דָּגָן. דְּמַעֲשֵׂר אִקְרֵי חֵלֶב, כִּדְכְתִיב (במדבר יח) כָּל חֵלֶב יִצְהָר:

משנה יד

בַּפַּלְמוֹס שֶׁל אַסְפַּסְיָנוּס. חַיִל שֶׁהֵבִיא אַסְפַּסְיָנוּס עַל יְרוּשָׁלַיִם:

גָּזְרוּ עַל עֲטָרוֹת חֲתָנִים. הָיוּ עוֹשִׂים לַחֲתָנִים עֲטָרוֹת מֵאֶבֶן מֶלַח שֶׁהוּא צָלוּל כְּעֵין הַבְּדֹלַח וְצוֹבְעִין אוֹתָהּ בְּגָפְרִית כְּעֵין צִיּוּרִין שֶׁקּוֹרִין ניי"ל. וְאֵית דְּמָפָרְשֵׁי עֲטָרוֹת שֶׁל הֲדַס וְשֶׁל וֶרֶד. וּשְׁנֵיהֶם אֲסוּרִים, וְאֵין מֻתָּר אֶלָּא עֲטָרוֹת שֶׁל קָנִים:

וְעַל הָאֵרוּס. עֲשׂוּי כְּמִין נָפָה שֶׁדָּפְנוֹתֶיהָ עֲגֻלּוֹת וְשׂוֹטְחִים עַל פִּיהָ עוֹר דַּק וּמַכִּין עָלָיו בְּמַקֵּל דַּק וּמוֹצִיא קוֹל צָלוּל. וּבְלַעַ"ז קוֹרִין לוֹ טַנְבּוּרוֹ:

עֲטָרוֹת כַּלּוֹת. כְּעֵין עִיר עֲשׂוּיָה מִזָּהָב:

וְשֶׁלֹּא יְלַמֵּד אָדָם אֶת בְּנוֹ יְוָנִית. פֵּרוּשׁ, חָכְמָה יְוָנִית. וְהֵם רְמָזִים וְחִידוֹת שֶׁהָיוּ לַיְוָנִים, וְלֹא הָיוּ מַכִּירִים בָּהֶם אֶלָּא הָרְגִילִים בָּהֶם. וּבַגְּמָרָא מְפָרֵשׁ טַעְמָא מִשּׁוּם מַעֲשֶׂה שֶׁהָיָה (כשיצאו) [כְּשֶׁצָּרוּ] מַלְכֵי חַשְׁמוֹנַאי זֶה עַל זֶה, הָיוּ אוֹתָן שֶׁבַּפְּנִים מְשַׁלְשְׁלִים לְאוֹתָן שֶׁבַּחוּץ בְּכָל יוֹם דִּינָרִין בַּקֻּפָּה וְמַעֲלִין לָהֶן תְּמִידִין. הָיָה שָׁם זָקֵן אֶחָד, וְלִעֵז לָהֶם בְּחָכְמָה יְוָנִית, כָּל זְמַן שֶׁהֵם עֲסוּקִין בָּעֲבוֹדָה אֵין נִמְסָרִין בְּיֶדְכֶם. אוֹתוֹ הַיּוֹם שִׁלְשְׁלוּ לָהֶם דִּינָרִים בַּקֻּפָּה וְהֶעֱלוּ לָהֶם חֲזִיר. בְּאוֹתָהּ שָׁעָה אָמְרוּ אָרוּר אָדָם שֶׁיְּגַדֵּל חֲזִיר, וְאָרוּר אָדָם שֶׁיְּלַמֵּד לִבְנוֹ חָכְמָה יְוָנִית:

בַּפַּלְמוֹס הָאַחֲרוֹן. הוּא חֻרְבַּן הַבַּיִת. וְשֶׁל טִיטוּס נַמִּי הֲוָה:

בְּאַפְּרְיוֹן. כְּמוֹ אֹהֶל שֶׁל מְעִילִין וְטַלִּיתוֹת מְזֻהָבוֹת:

וְרַבּוֹתֵינוּ הִתִּירוּ שֶׁתֵּצֵא כַּלָּה בָּאַפְּרְיוֹן. מִשּׁוּם צְנִיעוּתָא. וְכֵן הֲלָכָה:

משנה טו

בָּטְלוּ מוֹשְׁלֵי מְשָׁלִים. כְּגוֹן מִמְּשָׁלוֹת שׁוּעָלִים, דְּאָמְרִינַן בְּסַנְהֶדְרִין [לח:] כִּי הֲוֵי דָּרִישׁ רַבִּי מֵאִיר בְּפִרְקָא הֲוָה דָּרִישׁ תִּלְתָּא שְׁמַעְתָּתָא וְתִלְתָּא אַגַּדְתָּא וְתִלְתָּא מַתְלֵי:

הַשַּׁקְדָנִים. שׁוֹקְדִים עַל דַּלְתוֹת בֵּית הַמִּדְרָשׁ לַיְלָה וָיוֹם, כִּדְאָמְרִינַן בִּיבָמוֹת [סג:] דְּאָמַר בֶּן עַזַּאי מָה אֶעֱשֶׂה וְנַפְשִׁי חָשְׁקָה בַּתּוֹרָה:

הַדְּרָשָׁנִים. שֶׁהָיָה בָּקִי בְּמִדְרַשׁ טַעֲמֵי מִקְרָאוֹת, כִּדְאָמַר [בְּרָכוֹת יב:] וְלֹא זָכִיתִי שֶׁתֹּאמַר יְצִיאַת מִצְרַיִם בַּלֵּילוֹת עַד שֶׁדְּרָשָׁהּ בֶּן זוֹמָא:

בָּטַל כְּבוֹד תּוֹרָה. שֶׁהָיָה נוֹתֵן לֵב לִדְרֹשׁ עַל כָּל קוֹץ וְקוֹץ [מְנָחוֹת כח:]. וְזֶהוּ כְּבוֹד תּוֹרָה גָּדוֹל, שֶׁאֵין בָּהּ דָּבָר לְבַטָּלָה:

בָּטְלוּ אַנְשֵׁי מַעֲשֶׂה. שֶׁעוֹשִׂים מַעֲשִׂים מֻפְלָאִים כִּדְאָמְרִינַן בְּתַעֲנִיּוֹת [כה.] יֹאמַר לַחֹמֶץ וְיִדְלַק, וְלֶעָזִים לְהָבִיא זְאֵבִים בְּקַרְנֵיהֶם:

קַטְנוּתָם שֶׁל חֲסִידִים. שֶׁהָיוּ הַחֲסִידִים הוֹלְכִים וּמִתְקַטְנִין, וְהוּא הָיָה מְקַטְנֵיהֶן וְסוֹפָן:

מִשְּׁמַת רַבָּן גַּמְלִיאֵל הַזָּקֵן בָּטַל כְּבוֹד הַתּוֹרָה. שֶׁעַד שֶׁמֵּת הוּא, הָיָה בְּרִיאוּת בָּעוֹלָם, וְהָיוּ לוֹמְדִים תּוֹרָה מְעֻמָּד [מְגִלָּה כא.], וּמִשֶּׁמֵּת בָּאת תְּשׁוּשׁוּת כֹּחַ לָעוֹלָם וְהִתְחִילוּ לִלְמֹד מְיֻשָּׁב. וְזֶהוּ בָּטַל כְּבוֹד תּוֹרָה:

מִשֶּׁמַּת רַבִּי בָּטְלָה עֲנָוָה. תַּלְמִידָיו שֶׁל רַבִּי הוֹסִיפוּ וְכָתְבוּ זֶה בַּמִּשְׁנָה: